

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jana Somogyiová

**Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů
(vybrané problémy)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 01. 02. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 144 928 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne 1. 2. 2021

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu, doc. Zdeňkovi Konrádovi za odborné vedení při zpracování diplomové práce. Dále děkuji Vítkovi a svým rodičům.

Obsah

Úvod.....	1
1 Z násilnění z pohledu práva	3
1.1 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.....	3
1.2 Skutková podstata znásilnění.....	4
2 Kriminologické aspekty znásilnění	10
2.1 Důvody neohlášení	10
2.1.1 Mýty o znásilnění	11
2.2 Pachatel.....	13
2.2.1 Duševní poruchy a parafílie	16
2.2.2 Vliv návykových látek	17
2.3 Oběť.....	17
2.3.1 Újma způsobená oběti	18
2.3.2 Sekundární viktimizace a „ <i>victim blaming</i> “	19
2.3.3 Zákon o obětech trestných činů.....	20
2.3.4 Pomoc obětem	21
3 Kriminologická charakteristika znásilnění	22
3.1 Aktuální statistiky.....	23
3.2 Typické způsoby páchaní znásilnění	26
3.2.1 Z násilnění páchané mezi dospělými	26
3.2.2 Z násilnění páchané mezi dospívající mládeží	29
3.2.3 Z násilnění páchané na mládeži	30
4 Metodika vyšetřování znásilnění	32
4.1 Typické stopy	32
4.2 Typické vyšetřovací situace.....	33
4.3 Zvláštnosti předmětu vyšetřování.....	34
4.4 Zvláštnosti podnětu k vyšetřování	35
4.5 Zvláštnosti počátečních úkonů a opatření	37
4.5.1 Výslech oznamovatele.....	37
4.5.2 Ohledání místa činu.....	40
4.5.3 Prohlídka těla oběti.....	41
4.5.4 Prohlídka těla pachatele	43
4.5.5 Pátrání po pachateli	43

4.6	Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování vyšetřování.....	44
4.7	Zvláštnosti následných úkonů	44
4.7.1	Výslech obviněného	45
4.7.2	Konfrontace	47
4.7.3	Rekognice.....	47
4.7.4	Prověrka výpovědi na místě	49
4.7.5	Vyšetřovací experiment.....	50
4.7.6	Rekonstrukce	50
4.7.7	Expertizy	51
4.8	Zvláštnosti zapojení veřejnosti a zvláštnosti kriminalistické prevence.....	52
5	Empirický výzkum.....	54
5.1	Znásilnění	55
5.2	Pachatel.....	57
5.3	Oběť.....	59
5.4	Falešná obvinění	62
5.5	Závěrečné poznatky a úvahy de lege ferenda	63
	Závěr.....	66
	Seznam zkratk	70
	Seznam použitých zdrojů	71
	Abstrakt	77
	Klíčová slova: znásilnění, metodika, vyšetřování	77
	Abstract	78
	Key words: Rape, Methodology, Investigation.....	78

Úvod

Jako téma svojí diplomové práce jsem si zvolila „*Metodiku vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)*“. Jelikož sexuálních trestných činů je mnoho, rozhodla jsem se zaměřit pouze na ten nejvýznamnější, tj. znásilnění.

Znásilnění je přítomno všude kolem nás. Je součástí naší kultury, najdeme ho v řecké mytologii, Shakespearovi i v Harry Potterovi. Se zatajeným dechem ho pozorujeme na obrazovkách při sledování našich oblíbených detektivních příběhů. Každý osmý bollywoodský film obsahuje scénu znásilnění.¹ Dozvídáme se o něm v médiích. Dá se říci, že ač je znásilnění jedním z nejhorších trestných činů, jehož následky si oběti často nesou po zbytek života, a společnost na něj nahlíží jako na něco perverzního a skandálního, jedná se o vděčné téma, které vždycky zaručeně přitáhne pozornost. Bohužel pohled veřejnosti na znásilnění bývá zkreslen mnohými mýty, které tento trestný čin provázejí, čímž se ve výsledku může napáchat více škody než užitku.

Znásilnění je ze své povahy trestným činem, který se nesnadno vyšetřuje. Pro svůj intimní charakter ho provází vysoká latence, od orgánů činných v trestním řízení je pro pečlivé prošetření celé situace zapotřebí citlivý přístup, jenž se ale oběti nemusí dostat, protože naneštěstí nejenom laici mají o znásilnění zkreslené představy, a v neposlední řadě nejsou neobvyklé ani důkazní obtíže.

Kvůli těmto okolnostem se domnívám, že se jedná o vysoce aktuální a potřebné téma. Cílem mé diplomové práce je popsat specifika metodiky vyšetřování trestného činu znásilnění, a taktéž se i pokusit zhodnotit současnou právní úpravu a popřípadě navrhnout doporučení, která by mohla vést ke zlepšení situace.

Ve své práci se snažím předložit ucelený pohled na problematiku vyšetřování znásilnění, proto se znásilněním zabývám nejen z pohledu kriminalistiky, ale i ostatních příbuzných oborů, jako je trestní právo a kriminologie. Vycházím zejména z analýzy českých i zahraničních literárních pramenů (monografií a časopisů), zákonů a taktéž vlastního výzkumu policejních i soudních spisů, které budu chtít porovnat s teoretickými východisky.

¹ BOURKE, Joanna. *Znásilnění: Dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 22. ISBN 978-80-204-1984-2.

Má práce je členěna do pěti kapitol. V první kapitole vymezuji trestný čin znásilnění z pohledu juristického, jeho skutkovou podstatu a rozebírám jeho znaky tak, jak je v současnosti vykládá judikatura.

Ve druhé kapitole se zabývám znásilněním z pohledu kriminologie. V této kapitole se zaměřím na důvody neohlášení a mýty, které o znásilnění kolují. Taktéž zde popisuji pachatele znásilnění a jeho charakteristiky, v neposlední řadě se zabývám obětí a problematikou sekundární viktimizace a zákonem o obětech trestných činů.

Třetí kapitola je zaměřena na kriminalistickou charakteristiku znásilnění. Obsahuje aktuální statistiky a charakteristické způsoby spáchání tohoto trestného činu s příklady z praxe, na které jsem narazila při svém výzkumu.

Ve čtvrté kapitole rozebírám typické stopy, vyšetřovací situace, zvláštnosti předmětu vyšetřování, zvláštnosti podnětu k vyšetřování, zvláštnosti počátečních úkonů a opatření, zvláštnosti vyšetřovacích verzí, zvláštnosti následných úkonů, zvláštnosti zapojení veřejnosti a kriminalistické prevence.

Pátou a závěrečnou kapitolu věnuji vlastnímu empirickému výzkumu, kde jsem se zabývala trestným činem znásilnění v praxi. Za tímto účelem jsem analyzovala policejní i soudní spisy z Jihočeského kraje, které mi byly poskytnuty Okresním státním zastupitelstvím v Táboře a Obvodním oddělením Tábor Policie ČR. Mým záměrem bylo konfrontovat nabyté teoretické poznatky s realitou. Zaměřila jsem se mimo jiné na vztah mezi pachatelem a obětí před činem (či jeho neexistencí), přítomnost návykové látky, problematiku falešných obvinění, či sekundární viktimizaci. Pro větší přehlednost je kapitola doplněna o grafy. Poslední kapitolu uzavírají závěrečné poznatky a úvahy de lege ferenda.

1 Znásilnění z pohledu práva

1.1 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nalezneme v Hlavě III zvláštní části trestního zákoníku². Pořadí jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku nezvolil zákonodárce libovolně, nýbrž zohlednil jejich společenskou závažnost³. Značný význam trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti vyplývá z toho, že byly zařazeny hned za trestné činy proti životu a zdraví a trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství.

Mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti spadá podle Hlavy III celkem 11 trestných činů. Lidské důstojnosti v sexuální oblasti se ale navíc týká i trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 trestního zákoníku z trestných činů proti rodině a dětem z Hlavy IV.

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti „*postihují jednání, která jsou v rozporu s mravními názory ve společnosti na sexuální vztahy*“⁴. Tyto názory ovšem nejsou konstantní a mění se v závislosti s plynutím času a s ohledem na místo. Například na našem území bylo ještě na začátku 60. let nahlíženo na homosexuální styky jako na trestné⁵, zcela dekriminální byly až po Sametové revoluci⁶. V současnosti Sněmovna projednává novelu zákona o manželství pro osoby stejného pohlaví⁷, což by bylo ještě před pár desítkami let nemyslitelné.

U trestných činů proti lidské důstojnosti je, jak již napovídá jejich název, druhovým objektem lidská důstojnost v sexuální oblasti⁸. Individuálními objekty u jednotlivých trestných činů v této hlavě jsou svoboda rozhodování v pohlavních vztazích, dále též nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, zdravý vývoj lidstva či některé mravní zásady⁹.

² zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů

³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 545. ISBN 978-80-7552-359-4.

⁴ GŘIVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. Praha: ČAK, 2009(10), s. 67. ISSN 1210-6348.

⁵ Viz § 241 pohlavní styk s osobou téhož pohlaví podle zákona č. 86/1950 Sb., který byl účinný do 31. 12. 1961.

⁶ zákon č. 175/1990 Sb.

⁷ Sněmovní tisk 201. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=201>

⁸ Samotný pojem lidská důstojnost je ale o dost širší. Trestní zákoník ji ochraňuje i v dalších rovinách, např. v § 184 pomluva.

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. 7. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 608. ISBN 978-80-7502-380-3.

Předmětem útoku jsou osoby všech pohlaví, veškeré trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou úmyslné.¹⁰ Oběti trestných činů proti lidské důstojnosti se považují za zvlášť zranitelné oběti podle zákona o obětech trestných činů.¹¹

1.2 Skutková podstata znásilnění

Trestní zákoník stanovuje, že:

§185

Znásilnění

- 1) *Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*
- 2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) *souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
 - b) *na dítěti, nebo*
 - c) *se zbraní.*
- 3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán*
 - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*
- 4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

¹⁰ FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1009. ISBN 978-80-7478-790-4.

¹¹ § 2 odst. 4 písm. d) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

5) Příprava je trestná.¹²

Bohužel není možné, aby zákonodárce stvořil jakousi „*catch-all*“ definici znásilnění, jelikož ani to sebeobsáhlejší vymezení nedokáže zachytit všechny situace, které mohou v reálném životě nastat. K dotváření práva jsou proto nezbytné soudy, které v rámci své činnosti definici upřesní, aby tak zůstal smysl úpravy zachován.

Objektem trestného činu znásilnění je právo člověka na svobodné rozhodování o svém vlastním pohlavním životě a lidská důstojnost¹³. Předmětem útoku může být v zásadě jakákoli fyzická osoba, a to bez ohledu na její pohlaví či věk. Znásilněn tedy může být muž, žena, i intersexuál¹⁴ – do novely z roku 2001 to však mohla být pouze žena, znásilnění muže bylo tehdy posuzováno jako trestný čin vydírání¹⁵. Znásilněna může být osoba kteréhokoli věku, přičemž znásilnění dítěte, nebo dítěte mladšího 15 let podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Irelevantní je i způsob života oběti či její povolání.¹⁶

Nezáleží též na formě vztahu oběti k pachateli, ke znásilnění dochází jak mezi neznámými osobami, tak v případech, kdy se lidé dobře znají, například v partnerských vztazích. V případech, kdy byl pachatelem druh, partner, či manžel, je potřeba, aby dal poškozený souhlas s trestním stíháním podle § 163 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Souhlas je nutný ale jen v případě naplnění prvních dvou odstavců skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Je zajímavé, že některé evropské státy trestají znásilnění partnera či jiné osoby blízké vyšší trestní sazbou – jedná se například o Itálii, Francii, Maltu, či Rumunsko.¹⁷ V Česku to tak není.

Objektivní stránka trestného činu znásilnění spočívá ve dvou alternativách. Pachatel buď jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku (alinea 1), nebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti (alinea 2).

Násilím se podle judikatury rozumí „*použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu*“¹⁸. Podle § 119 trestního zákoníku je násilím trestný čin znásilnění

¹² zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. Cit. d., s. 611.

¹⁴ FREMR, Robert. § 185 *Znásilnění*. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Cit. d., s. 1010.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. Cit. d., s. 611.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 894/09. Obětí byla prostitutka.

¹⁷ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, o.p.s., 2017, s. 33-34. ISBN 978-80-904564-9-5.

¹⁸ zhodnocení trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, č. Tpjf 158/80

spáchán taktéž tehdy, když pachatel svou oběť přivede „do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem“ – typicky nasypáním uspávacího do pití.

U pohrůžky násilí stačí pohrůžka násilí, ke kterému má dojít v budoucnu. Může hrozit i jiné osobě, než samotné oběti (například jejímu dítěti), nebo věci (zničení vybavení bytu).¹⁹

Pod pohrůžku jiné těžké újmy řadíme jakékoli další prostředky donucení. Nerozlišujeme, zdali je újma majetková nebo nemajetková. Může se jednat o hrozbu rozvratu manželství, zahájení trestního stíhání, ztrátu zaměstnání, újmu na cti a dobré pověsti apod.²⁰

Donucení značí nesouhlas oběti s jednáním pachatele. Pachatel buď překoná vážně míněný odpor oběti, nebo dosáhne toho, že ho oběť neklade, protože ji vzhledem k okolnostem přijde beznadějný. V praxi se jedná o situace, kdy je pachatel silnější, je ozbrojen, nebo se čin odehraje na izolovaném místě.²¹ Z judikatury vyplývá, že není nezbytné, aby oběť kladla velký fyzický odpor, ale stačí, aby byla její nevole pachateli zjevná.²²

Otázka vážně míněného odporu je dle mého názoru v praxi velmi podstatná, jelikož je celkem běžným postupem obhajoby zpochybnování jeho vynaložení a tvrzení, že k aktu došlo dobrovolně. Je tedy zcela zásadní celý případ pečlivě vyšetřit a dokázat, že nešlo o například hraný souhlas, kdy si oběť snaží co nejvíce zmírnit újmu, či nevidí jinou možnost.

Pojem „zneužití bezbrannosti“ je potřeba odlišit od pojmu „vedení do stavu bezbrannosti“ podle §119 trestního zákoníku. Zatímco uvedení do stavu bezbrannosti implikuje aktivní jednání pachatele (ten kupříkladu svou oběť opije), při zneužití bezbrannosti dochází k situaci, kdy oběť ve stavu bezbrannosti již je, nebo ji do něj uvede pachatel, ale nikoli lstí (společně spolu popíjí).²³

Stav bezbrannosti je stav, ve kterém není oběť schopna projevit svou vůli či klást odpor. Důvody mohou být fyzický hendikep (oběť je spoutána, svázána, ochrnutá, raněna, vyčerpána či vysokého věku), psychický hendikep (jedná se o mentálně zaostalou osobu, duševně nemocnou

¹⁹ FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Cit. d., s. 1010.

²⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1653. ISBN 978-80-7400-428-5.

²¹ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Cit. d., s. 11.

²² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011, obdobně usnesení NS ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014

²³ zhodnocení trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, č. Tpjf 158/80

osobu, nebo dítě²⁴), či kombinace obou (oběť je opilá, zdrogovaná, v mdlobách, či v hlubokém nebo umělém spánku).²⁵

Praxe zná taktéž případy, kdy ke zneužití stavu bezbrannosti došlo při prohlídce u lékaře za zneužití specifické polohy pacientky na gynekologickém křesle při gynekologickém²⁶, či při urologickém vyšetření²⁷.

Do stavu bezbrannosti je možné se dostat i holotropním dýcháním. Tuzemskými médii již několik let rezonuje kauza kolem Jaroslava Dobeše alias „guru Járy“, který měl znásilnit několik členek své sekty. Dobeš měl na svých svěřenkách provádět rituál „odháčkování“, který je měl osvobodit z jejich bývalých vztahů. Na znásilnění se podílela i Dobešova asistentka Barbora Plášková, která nejprve ženy za pomoci holotropního dýchání uvedla do stavu bezbrannosti, načež na nich Dobeš vykonal soulož.²⁸

Věc není dodnes zcela skončena, odsouzení je pravomocné zatím jen u některých případů znásilnění, další se teprve před soudem projednávají. Situace je o to komplikovanější, jelikož Dobeš i Plášková setrvávají v detenčním zařízení na Filipínách. Obhajoba tvrdí, že se jednalo o tantrický obřad, se kterým poškozené předem souhlasily.²⁹

Pohlavní styk je obecný pojem, který spočívá v jakémkoli způsobu ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby. Spadá sem soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a ostatní formy pohlavního styku.³⁰

K souloži může dojít pouze mezi mužem a ženou. Při souloži dochází k zasunutí penisu do vaginy. Stačí vniknutí částečné, nemusí být protržena panenská blána a nemusí dojít k ejakulaci.³¹

Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží spočívá, jak již napovídá název, v simulaci soulože. Na rozdíl od soulože se ale jiný pohlavní styk provedený způsobem

²⁴ Pokud je dítě dostatečně vyspělé a schopné vyjádřit svůj nesouhlas, nepůjde o stav bezbrannosti. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

²⁵ FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Cit. d., s. 1011.

²⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011

²⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016

²⁸ rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 6 To 36/2018-5851

²⁹ ZAVADILOVÁ, Jana. *Okolnosti intimity s Guru Járou jen pro vybrané uši*. Zlinskydenik.cz [online]. 26.11.2019 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://zlinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/guru-jara-i-jeho-kolegyne-v-detenci-na-filipinach-prodluzuji-pobyt-za-mrizemi-20191126.html>

³⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. Cit. d., s. 621.

³¹ FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Cit. d., s. 1012.

srovnatelným se souloží týká i styku osob stejného pohlaví. Řadíme sem hlavně anální a orální styk.³² Podle judikatury sem patří i masturbace.³³

Mezi ostatní formy pohlavního styku vzhledem ke kvalifikované skutkové podstatě ve druhém odstavci § 185 TZ náleží méně závažné aktivity, jako jsou například osahávání genitálií, sání bradavek či zasunování penisu mezi prsa.³⁴

Dále je potřeba zmínit, že pro znásilnění je charakteristické dvojí jednání, což je použití násilí (či zneužití bezbrannosti) a následný pohlavní styk. Důsledkem této dvoufázovosti je, že budeme jako spolupachatele posuzovat i osobu, která se podílela jen na jedné z těchto fází. Vidět je to na výše zmíněném případě guru Járy, kdy Plášková oběti Dobešovi připravovala holotropním dýcháním a Dobeš vykonával soulož.

Pokud by došlo pouze k násilí bez vykonání pohlavního styku, šlo by o takzvaný kvalifikovaný pokus. V takovém případě by zanikla podle § 21 odst. 3 TZ trestní odpovědnost za pokus znásilnění. Pachatel by nicméně zůstal trestně odpovědný za dokonáný trestný čin vydírání.³⁵

K okolnostem podmiňujícím použití vyšší trestní sazby řadí zákon znásilnění dítěte a dítěte mladšího patnácti let, znásilnění spáchané se zbraní, znásilnění spáchané na osobě s omezenou svobodou a znásilnění, které má za následek těžkou újmu na zdraví či smrt. Já osobně považuji za důležité, že zákonodárce zohlednil tyto způsoby spáchání pro svou vyšší společenskou závažnost a stanovil za ně vyšší sazby.

Kladně hodnotím, že zvýšenou ochranu požívají osoby, které mají horší podmínky pro to, aby se bránily. Kromě dětí sem patří i osoby, které pobývají ve vězeních a jiných místech, kde je omezována jejich osobní svoboda, jelikož je pro ně složitější klást odpor či pachateli uniknout.

Zákon pamatuje i na míru újmy, která je oběti způsobena. Trestný čin znásilnění je úmyslným trestným činem. V nejzávažnějším případě, když oběť zemře, je potřeba, aby smrt byla zaviněna nedbalostí. Pokud by se tak nestalo, případ by byl posuzován jako trestný čin vraždy (§ 140 TZ) v souběhu s trestným činem znásilnění.

Příprava trestného činu znásilnění je trestná, ale pouze v případech, které můžeme kvalifikovat jako zvlášť závažné zločiny – jedná se o znásilnění v odstavcích 2, 3 a 4.

³² Tamtéž, s. 1012.

³³ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012

³⁴ FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář*. I. díl (§1 až 232). Cit. d., s. 1011.

³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. Cit. d., s. 609.

Pachatelem trestného činu znásilnění se může stát fyzická a podle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů, i právnická osoba. Úprava, která činí odpovědnými právnické osoby, byla přijata zákonodárcem v rámci implementace předpisů Evropské unie³⁶, v praxi je však poněkud obtížné představit si situaci, kdy se právnická osoba dopouští znásilnění.

Jako úvahu de lege ferenda bych navrhovala do znaku kvalifikované podstaty doplnit nenávistnou pohnutku, která je zakotvena u trestných činů proti životu a zdraví. Zároveň bych doporučila, aby trestní zákoník obdobně rozšířil ochranu i pro sexuální orientaci či pohlavní identitu. V praxi se bohužel objevují případy znásilnění z nenávisti, kdy je sexuální násilí zaměřeno na členy LGBT komunity. Jako příklad lze uvést znásilňování lesbických žen, které chce útočník přesvědčit, že svou orientaci jen předstírají.³⁷ Ostatně i při mém výzkumu jsem narazila na případ, kdy byl znásilněn trans muž kvůli své tranzici.

³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. In: Bulletin-advokacie.cz [online]. 30.4.2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob?browser=full>

³⁷ KALIBOVÁ, Klára, ed. *Násilí z nenávisti, rasismus a média: jak nepsat černobíle o barevném světě* [online]. Praha: In IUSTITIA, 2011, s. 19. [cit. 2021-02-01]. ISBN 978-80-260-0097-6. Dostupné z: <https://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>

2 Kriminologické aspekty znásilnění

Pojem kriminologie pochází z kombinace latinského „*crimen*“ (zločin) a řeckého „*logos*“ (věda), jedná se tedy o vědu o zločinnosti. Kriminologie se dále zabývá pachateli, oběťmi a v neposlední řadě i prevencí kriminality.³⁸ Trestný čin znásilnění řadí kriminologie do kategorie mravnostní kriminality. Mravnostní kriminalitu tvoří jednání spojená se sexuálním pudem, která jsou v rozporu se zákonem a společnost je netoleruje.³⁹

Jedním z největších problémů, které vyšetřování znásilnění provází, je velmi vysoká latence. Odhady se nicméně na konkrétním čísle neshodnou. Podle autorů učebnice Kriminologie je nahlášena jen jedna desetina až jedna třetina případů.⁴⁰ Nezisková organizace Persefona, která se zabývá problematikou sexuálního násilí, uvádí, že znásilnění nahlásí jen 5 % obětí.⁴¹ Čeští sexuologové Weiss a Zvěřina tvrdí, že 11 % českých žen bylo násilím přinuceno k pohlavnímu styku, z těchto případů jich bylo ohlášeno pouhých 5 %.⁴²

Je možné, že se čísla budou v budoucnu zvyšovat. Jedním z faktorů, který motivuje oběti tyto činy ve větší míře hlásit, je hnutí MeToo. Studie vedená R. Levym a M. Mattsonem z Yaleovy univerzity týkající se 24 zemí OECD (jednou z nich bylo i Česko) prokázala, že díky hnutí MeToo bylo nahlášeno o 14 % více případů sexuálního násilí.⁴³

2.1 Důvody neohlášení

Co tedy vlastně způsobuje, že oběti znásilnění ve valné většině případů nenahlásí příslušným orgánům? Důvodů je zřejmě celá řada a jsou poměrně různorodé. H. Barlow⁴⁴ míní, že za tím stojí těchto 5 důvodů:

³⁸ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 25. ISBN 978-80-7598-554-5.

³⁹ Tamtéž, s. 298.

⁴⁰ Tamtéž, s. 302.

⁴¹ Persefona, o.s. *Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z http://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf

⁴² WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování české populace*. Urologie pro praxi. Olomouc: Solen, 2009, 10(3), 160-163. ISSN 1213-1768.

⁴³ LEVY, Roe a Martin MATTSSON. *The Effects of Social Movements: Evidence from #MeToo* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3496903

⁴⁴ BARLOW, H.D. *Introduction to Criminology*. 7. vyd. New York: HarperCollinsCollegePublishers, 1996, s. 118. ISBN 06-735-2421-3.

1. *znásilnění je velice osobní a intimní záležitostí,*
2. *oběť má obavu z pachatelovy pomsty,*
3. *nedůvěra v OČTŘ,*
4. *pochyby o nedostatku důkazů proti pachateli,*
5. *oběť neoznámila skutek OČTŘ, ale někomu jinému.*

Rozhodnutí jít ohlásit znásilnění je též ovlivněno tím, zda oběť pachatele zná. Pokud je znásilňovačem neznámá osoba, je větší pravděpodobnost, že bude čin oznámen. Oběť má menší obavu, že by se jí mohl pachatel mstít a tolik ji netrápí intimní otázky.⁴⁵

Pokud byla ale osoba znásilněna někým, koho dobře zná, pravděpodobnost ohlášení činu je mnohem nižší. Jít udat partnera, člena rodiny nebo kamaráda není jistě nic příjemného a pro oběť to nezřídka znamená rozvrat dosavadního života, ztrátu přátel či katastrofální finanční dopad. Tyto případy bývají bohužel v praxi mnohem častější. Data uvádí, že až 80 % obětí pachatele zná.⁴⁶

Podle mě bude také vyšší latence mezi lidmi na okraji společnosti, jako jsou třeba lidé bez domova nebo drogově závislí. Domnívám se, že se bude rovněž týkat i seniorů, osob s handicapem, příslušníků menšin a cizinců.

Pokud má znásilnění na svědomí pachatel, kterého oběť zná, označuje jej kriminologie jako znásilnění socializované. Předchází mu vstřícná konverzace, pachatel používá menší míru agrese k ovládnutí oběti. Naopak u znásilnění nesocializovaného je typickým pachatelem neznámý člověk. Samotnému činu nepředchází žádné dvoření a pachatel je více agresivní.⁴⁷

2.1.1 Mýty o znásilnění

V neposlední řadě stojí za neoznámením činu také nespočetné mýty, které o znásilnění ve společnosti kolují. Patří mezi ně například tyto:

1. *Při znásilnění jde hlavně o sex.*

⁴⁵ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. Cit. d., s. 302.

⁴⁶ Šest mýtů o znásilnění. In: *Otisky doby* [televizní dokument]. ČT 1, 20.6.2018, 21:40. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11457478106-otisky-doby/218562261020015-sest-mytu-o-znasilneni>

⁴⁷ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 491. ISBN 978-80-7400-429-2.

Většinou tomu tak není. Při znásilnění jde spíš o moc, sex je zde použit jako zbraň.⁴⁸

2. *Znásilňovány jsou jen mladé a atraktivní ženy.*

Pachatelé znásilňují nehledě na věk či fyzickou krásu.⁴⁹

3. *Obětí je vždycky žena a pachatelem je vždycky muž.*

Přestože by se zjednodušeně dalo říci, že znásilnění je typickým příkladem trestného činu, který páchají muži na ženách, zhruba kolem 7-10 % obětí znásilnění jsou muži (nehledě na sexuální orientaci).⁵⁰

Ač to není příliš časté, i žena může být pachatelkou znásilnění.

4. *Typické znásilnění je přepadení v noci na odlehlém místě neznámou osobou.*

Jak už jsem uvedla výše, za nejvíce případů znásilnění je odpovědný ten, kdo oběť dobře zná. V 50 % případů se dokonce jedná o partnera či manžela.⁵¹ Nejčastěji k činu dojde u oběti doma.⁵²

5. *Může si za to sama.*

Analýza provedená Amnesty International ukázala, že si téměř polovina dotázaných Čechů myslí, že je žena spoluodpovědná za své znásilnění, když se chová koketně nebo když je opilá. Asi třetina uvedla, že si o znásilnění říká, pokud je vyzývavě oblečená nebo jde sama opuštěným místem.⁵³ Za znásilnění je odpovědný vždy jen pachatel, oběť žádný trestný čin nespáchala.

V souvislosti s oblečením bych chtěla zmínit zajímavou výstavu z Bruselu, kde jsou vystavovány outfity obětí znásilnění. Z exponátů je patrné, že před znásilněním neochrání ani policejní uniforma.⁵⁴

6. *Znásilňovač je duševně chorý.*

⁴⁸ Znásilnění. *Stopznasilneni.cz. Mýty a fakta* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/myty-a-fakta>

⁴⁹ Prevence. *bkb.cz. Mýty o znásilnění* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni/>

⁵⁰ Sexuální násilí. *Persefona.cz. Mýty a fakta* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <http://www.persefona.cz/myty-a-realita-sexualni-nasili>

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Markéta VITOUŠOVÁ. *Pomoc oběti trestného činu znásilnění. Informace pro zdravotnický personál*. Diagnóza. Praha: Promediamotion, 2010(4), str. 32. ISSN 1801-1349.

⁵² GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. Cit. d., s. 303.

⁵³ Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů. In: *Amnesty.cz* [online]. 23.9.2015 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>

⁵⁴ HAVLÍKOVÁ, Magdalena. Co jste měla na sobě? Výstava ukazuje oblečení obětí znásilnění. In: *idnes.cz* [online]. 17.1.2018 15:38. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy-sex/vystava-je-to-moje-vina-obleceni-obeti-znasilneni.A180117_110803_spolecnost_haa

Většina pachatelů netrpí žádnou sexuální poruchou.⁵⁵

7. *Když se nebrání, není to znásilnění.*

Není neobvyklé, když oběť při činu strachy ztuhne. V tu chvíli není schopna vůbec ničeho.⁵⁶ K bránění též nemůže dojít, pokud je oběť ve stavu bezbrannosti.

8. *Když žena říká ne, myslí tím ano.*

Rčení, které již zlidovělo a je dodnes předmětem mnoha vtipů. Se sexuální aktivitou ale musí vždy souhlasit všechny strany.

9. *Ženy si znásilnění vymýšlejí.*

Falešná obvinění tvoří podle statistik zhruba 6-10 % případů.⁵⁷

10. *Znásilnění není nic vážného.*

Oběť vnímá znásilnění jako ohrožení vlastního života.⁵⁸

2.2 Pachatel

Kriminologie nabízí dělení pachatelů znásilnění podle několika hledisek. N. Groth⁵⁹ rozlišuje znásilňovače podle jejich motivu na:

1. *power rapist* – znásilněním si kompenzuje nedostatečný pocit vlastní hodnoty, jde mu o převzetí kontroly, věří, že se oběti znásilnění vlastně líbilo, po činu ji může i pozvat na rande,
2. *anger rapist* – pro pachatele je typická značná brutalita, znásilnění je pro něj projevem vzteku,
3. *sadistic rapist* – pachatele vzrušuje utrpení, které oběti způsobuje, čin bývá předem promyšlen a trvá delší dobu, oběti jednání nemusí přežít.

Obdobně pak G. Dianiška⁶⁰ rozdělil pachatele znásilnění do čtyř kategorií:

⁵⁵ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozš. a akt. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 182. ISBN 978-80-247-2618-2.

⁵⁶ Když to nechce, tak to nechce. Konsent.cz [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://konsent.cz/kdyztonechce/>

⁵⁷ Znásilnění. *Stopznasilneni.cz. Mýty a fakta* [online]. Cit. d.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Markéta VITOUŠOVÁ. *Pomoc oběti trestného činu znásilnění. Informace pro zdravotnický personál*. Cit. d., str. 32.

⁵⁹ GROTH, A. Nicholas. *Men who rape*. New York: Plenum, 1979, s. 14-45. ISBN 0-306-40268-8.

⁶⁰ DIANIŠKA, Gustáv a kol. *Kriminológia*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 211-213. ISBN 978-80-7380-344-5.

1. *výhradně sexuální pachatelé* – vyhledávají sexuální uspokojení a k jeho dosažení se nebojí použít dostatek síly,
2. *sadističtí pachatelé* – nejnebezpečnější pachatelé, bolest a strach jejich obětí jim přináší uspokojení, čin bývá plánovaný, nezřídka se zvrhne k sexuální vraždě,
3. *pachatelé síly/kontroly* – nejde jim primárně o sex, ale touží po nadvládě nad obětí, kterou ponižují, podobné znaky vykazují i pachatelé znásilnění ve válečných konfliktech, kteří využívají znásilnění jako zbraň při pokoření nepřátel,
4. *příležitostní pachatelé* – spontánně využijí situace, znásilnění neplánují, v minulosti se dopouštěli asociálního chování, k znásilnění je vede impulzivita a pocit dobrodružství, ani těmto pachatelům nejde primárně o sex.

Drtivou většinu pachatelů trestného činu znásilnění (a sexuálních trestných činů jako takových) tvoří muži. Ženy se na mravnostní kriminalitě podílí pouhými 5-6 %, z toho se pak ženy-pachatelky nejčastěji dopouští trestných činů pohlavního zneužívání a kuplířství.⁶¹ Za znásilnění bylo v letech 2016-2019 odsouzeno 799 mužů, ale pouhých 6 žen.⁶²

Pokud se znásilnění dopouští ženy, dělají tak většinou ve dvojici či ve skupině jako spolupachatelky. Samotný čin neinicují, spíše se do něj zapojí, když ho muž-spolupachatel vyvolá.⁶³ Domnívám se, že důvody, proč ženy příliš neznásilňují, tkví hlavně v jejich fyzické konstituci. Bývají menší a mají méně síly. K nekonsenzuálnímu styku by podle mě došlo zřejmě po omámení návykovými látkami. Ve svém výzkumu jsem na žádnou ženu pachatelku nenarazila.

Učebnice Soudní psychiatrie a psychologie uvádí, že typickým pachatelem trestného činu znásilnění je mladý muž do 30 let věku.⁶⁴ Tuto informaci potvrzují i data z aplikace Jak trestáme – v letech 2016-2019 byl v této věkové kategorii za znásilnění odsouzen největší počet pachatelů, z celkového počtu 799 jich bylo 333. Druhou nejpočetnější skupinou byli pak pachatelé do 45 let, a to 298 pachatelů. Malý počet pachatelů s přibývajícím věkem má podle mě na svědomí ubývajícím testosteronem a s tím spojené nižší libido.

⁶¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, s. 42. ISBN 978-80-7338-063-2.

⁶² Aplikace jaktrestame.cz. jaktrestame.cz [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

⁶³ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sexuální prevenci, 2015, s.168. ISBN 978-80-73338-153-0.

⁶⁴ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. Cit. d., s. 182.

Mladí pachatelé před dosažením zletilosti se zaměřují na stejně mladé či mladší oběti, neznámá stejného pohlaví. S obětí mívají bližší vztah. Častěji znásilňují ve dvojici či skupině. Pachatelé ve věku 18-45 let se zaměřují na osoby, které neznají a se kterými neměli před činem žádný kontakt. Bývají mnohdy intoxikováni. Pachatelé nad 45 let si spíše vybírají oběti, které znají.⁶⁵

Znásilnění, které se odehraje venku, mají na svědomí většinou pachatelé mladšího věku. Oběti se stává jimi neznámá osoba, aniž by spolu navázali kontakt. Svou oběť mohou i oloupit či okrást. Znásilněná bývá dospělá žena vracějící se večer z baru pod vlivem návykové látky, či ráno na cestě do školy nebo práce. Oběť má většinou středně těžká zranění.⁶⁶

Pokud znásilnění proběhne uvnitř, jde typicky o staršího pachatele, který s obětí před činem navázal kontakt. Oběti může být i dítě, se kterým má pachatel vztah. V těchto případech pachatel činí opatření, aby unikl dopadení, například své oběti vyhrožuje.⁶⁷ Při znásilnění, ke kterému došlo postupně venku i ve vnitřních prostorách, trvá spíše delší dobu. Oběť mívá těžší zranění a posttraumatickou stresovou poruchu.⁶⁸

„Pokud se někdo dopustí znásilnění a je za něj v České republice odsouzen, tak to je ve velké většině případů občan České republiky a v naprosté většině případů pak občan země Evropské unie.“⁶⁹

Data za roky 2009-2018 ukazují, že z odsouzených 2231 pachatelů bylo 86 % občanů České republiky, 4 % občanů Slovenské republiky, další 4 % pachatelů pocházelo z ostatních zemí EU. Ostatní pachatelé byli ze zemí mimo Evropskou unii – nejpočetněji byly ale zastoupeny další evropské země, a to Ukrajina s 56 pachateli a sousední Moldavsko s 12.⁷⁰

Jedna z laických představ o pachatelích znásilnění je, že je v zásadě páchají osoby, které byly již někdy v minulosti odsouzeny, a to ideálně za sexuální delikt. Jedná se ovšem o další mýtus. Data z aplikace Jak trestáme ukazují, že nejvíce znásilnění spáchají prvotrestané osoby. 47 % pachatelů z let 2016-2019 nemělo žádné předchozí odsouzení, 23 % pachatelů mělo mezi 1-2 předchozími odsouzeními.⁷¹

⁶⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Cit. d., s.168-9.

⁶⁶ Tamtéž, s. 171.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ DRÁPAL, Jakub. *Jak často jsou za znásilnění odsuzováni cizinci v České republice?* Jiné právo [online]. 20.6.2019 19:38 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://jinepravo.blogspot.com/2019/06/jak-casto-jsou-za-znasilneni-odsuzovani.html?m=1>

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

V souladu s těmito poznatky je i výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který v roce 2015 analyzoval téměř 800 případů sexuálních deliktů (drtivá většina byla znásilnění). Tento výzkum uvádí, že druhová recidiva (pachatel byl předtím odsouzen za sexuální trestný čin) se nacházela u více než čtvrtiny skutků, speciální recidiva (pachatel byl už za znásilnění v minulosti odsouzen) byla přítomna u asi šestiny případů.⁷²

Prvopachatelé se v trestním řízení k činu častěji plně doznají a projeví lítost.⁷³

2.2.1 Duševní poruchy a parafilie

Jak jsem uvedla výše, mnoho lidí je toho názoru, že sexuálně motivované trestné činy páchají hlavně jedinci stížení nějakou mentální či sexuální poruchou. Opak je ale pravdou. Pachatelé znásilnění ve většině případů nekonají z psychopatologické či sexuálně deviantní motivace.⁷⁴ Jen malá část z nich trpí poruchou sexuální preference, pokud ano, jedná se převážně o patologickou sexuální agresivitu, případně sadismus.⁷⁵ Zjednodušeně řečeno, znásilnění mají na svědomí hlavně „normální“ lidé.

Diagnózy parafilií je u pachatelů sexuálních deliktů velmi obtížné určit, bývají nesdílní a neradi spolupracují. Pro tyto osoby není snadné si připustit, že sexuální poruchou trpí, a to ani pokud se jedná o druhové recidivisty.⁷⁶ Diagnózy sexuálních preferencí či specifických poruch osobnosti se taktéž nestanovují před dosáhnutím 18 let věku.⁷⁷ Při určování diagnózy je rovněž důležité zjistit, zda je pachatel skutečně parafilik v pravém slova smyslu, či se sexuálního deliktu dopustil z důvodu jiné patologie.⁷⁸

Rozlišení, zda pachatel trpí, či netrpí některou z poruch, je důležitým úkolem soudních znalců. Duševní poruchy mají svůj význam při posuzování trestní odpovědnosti a případného udělení trestu a/nebo ochranného opatření.

⁷² BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Cit. d., s.169.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada, 2000, s. 141. ISBN 80-7169-795-8.

⁷⁵ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a sexuologie*. Cit. d., s. 182.

⁷⁶ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Cit. d., s. 141.

⁷⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Cit. d., s.168.

⁷⁸ WEISS, Petr. *Deviantní a nedeviantní pachatelé sexuálního násilí vůči ženám*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 88. ISBN 978-80-7345-161-5.

2.2.2 Vliv návykových látek

Návykové látky jsou významným kriminogenním faktorem. Nejčastější drogou používanou při sexuálním násilí je alkohol, výjimkou nejsou ani tzv. „*rape drugs*“, jako například nechvalně známý Rohypnol. V loňském roce bylo spácháno 27 znásilnění pod vlivem alkoholu.⁷⁹

Pokud je pachatel intoxikován, častěji využívá násilí, oběť mívá tedy horší zranění. Taky bývá nežádka pachatelem oloupena či okradena. Pod vlivem návykových látek znásilňují nejčastěji recidivisté.⁸⁰

Pokud je pod vlivem návykové látky oběť, dostane se do něj nejčastěji vlastní rukou (opije se na večírku). Pachatel (většinou sám též intoxikován) v těchto případech většinou před útokem naváže s obětí kontakt. Po činu méně zahlazuje stopy a tvrdí, že byl styk dobrovolný.⁸¹

2.3 Oběť

Věda o obětech se nazývá viktimologie. Název je odvozen z latinského „*victima*“, tedy oběť. Viktimologie se zabývá rolí oběti při vzniku a průběhu trestného činu a jeho odhalování a objasnění. Zajímá se též o pomoc obětem.⁸²

Ač jsou nejčastějšími oběťmi násilné kriminality muži, v případě sexuálních trestných činů je to přesně naopak.⁸³ Většina obětí znásilnění je ženského pohlaví. Výše citovaný výzkum IKSP⁸⁴ ukázal, že 90 % obětí tvořily ženy, 10 % obětí bylo mužského pohlaví. Oběti-ženy byly většinou dospělé, pokud byl obětí muž, byl v polovině případů mladší 15 let. Osobně se domnívám, že mezi oběťmi-muži bude vyšší latence, jelikož se muži více zdráhají něco takového přiznat.

⁷⁹ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020* [online]. In: 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

⁸⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Cit. d., s.172.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. Cit. d., s. 120-122.

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014, s. 29. ISBN 978-80-262-0582-1.

⁸⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Cit. d., s.131.

Stejně jako není možné vytvořit typ univerzálního pachatele znásilnění, není možné ani popsat typ oběti. Oběti netvoří žádnou homogenní skupinu, která by se vyznačovala společnými rysy. Nemají stejné vzdělání, nevykonávají žádnou specifickou profesi, nepochází ze stejné sociální vrstvy, nemají stejně vysoké IQ a najdeme je ve všech věkových skupinách.

2.3.1 Újma způsobená oběti

Rozlišujeme újmu primární, která souvisí s jednáním pachatele, a újmu sekundární, která vzniká až po spáchání trestného činu. Procesy, kvůli kterým k těmto újmám dochází, nazýváme jako primární a sekundární viktimizaci.⁸⁵

Mezi následky primární viktimizace patří podle Čírtkové⁸⁶ fyzická újma (oděrky, zlomeniny, bodné či řezné rány, ale i nechtěné těhotenství, či smrt oběti), majetková či finanční újma (ukradený majetek, ušlý zisk, náhrady léčení) a v neposlední řadě újma psychická.

Právě psychická újma je kvůli jedinečnému prožívání traumatu každé oběti velmi individuální, jelikož každý reaguje jinak. Mezi příznaky mohou patřit projevy úzkosti, pocit bezmoci, deprese, změny nálady, poruchy spánku, různé fobie (strach z mužů, z většího počtu osob), flashbaky, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování a propadnutí závislostem. Neobvyklé nejsou ani somatické obtíže. Oběti si stěžují na únavu a bolesti. Zajímavé je, že bolest často souvisí s částí těla, na kterou se pachatel nejvíce zaměřil, takže například oběti orálního znásilnění hovoří o bolestech v ústech apod., a to bez somatického nálezu.⁸⁷

Další formou traumatu je změna vnímání vlastního těla. Oběti se její tělo hnusí, vnímá ho jako pošpiněné, na což reaguje zvracením či přehnaným mytím, aby tak tělo očistila. Neobvyklé nejsou ani problémy ve vztazích, obětem se sex přičí, nebo se naopak snaží získat ztracenou kontrolu hypersexuálním chováním. Výjimkou není ani přetrhání sociálních kontaktů.⁸⁸

⁸⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. Cit. d., s. 128.

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Cit. d., s. 72.

⁸⁷ PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. *Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti*. Psychiatrie pro praxi. Olomouc: Solen, 2009, 10(6), 268. ISSN 1803-5272.

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Cit. d., s. 92.

Soubor psychických následků, které mohou nastat po prožitém znásilnění, označujeme jako tzv. „*rape trauma*“ neboli trauma ze znásilnění. Jedná se o zvláštní formu posttraumatické stresové poruchy.⁸⁹

2.3.2 Sekundární viktimizace a „*victim blaming*“

Sekundární viktimizaci označuje Čírtková⁹⁰ jako „*vyostření*“ primární viktimizace. Dochází k němu, protože okolí oběti nedokázalo vhodně zareagovat na spáchání trestného činu. Zdrojem jsou zejména média, orgány činné v trestním řízení, ale i rodina či přátelé oběti. Sekundární viktimizace způsobuje oběti psychickou újmu.

Se sekundární viktimizací souvisí termín „*victim blaming*“. Jedná se o situaci, kdy je vina za trestný čin přenášena na oběť. Jedním z typických příkladů je konstatování, že oběť vyprovokovala pachatele ke znásilnění tím, že měla nevhodné oblečení, nebo že neměla chodit v noci venku, či že se málo bránila.

K „*victim blamingu*“ podle odborníků dochází, protože je jednodušší si myslet, že špatné věci se stávají jen těm, kteří si je svým nevhodným chováním sami přivolají než si připustit, že každý se může stát obětí, aniž by si to sám zavínil.⁹¹

Podle analýzy spolku Persefona⁹² si oběti znásilnění nejčastěji stěžují na necitlivý přístup jak laiků, tak odborníků. Vadí jim, že musí opakovaně hovořit o prožitém traumatu, čímž si čin vždy znovu vybaví a prožijí. Dále jim vadí soudní průtahy, velké množství osob, které se účastní vyšetřování, a kontakt s agresorem při hlavním líčení.

Analýza spolku Persefona též upozorňuje na nekorektní přístup znalců, kteří mají posoudit dobrovolnost či nedobrovolnost sexuálního aktu a specifickou a obecnou věrohodnost oběti. Dle analýzy jsou pohovory vedeny arogantním a netaktním způsobem bez ohledu na psychický stav oběti, trvají několik hodin v kuse a v prostorách bez dostatečného soukromí, a to i opakovaně. Podle spolku znalci často hodnotí právní otázky, ač tak činit nesmí.⁹³

⁸⁹ PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. *Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti*. Cit. d., s. 268.

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vyd. Cit. d., 69.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Persefona o.s. *Stop znásilnění: Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Persefona.cz [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://www.persefona.cz/source/pdf/analyza_Stop_znasilneni.pdf

⁹³ § 107 odst. 1. druhá věta zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu

2.3.3 Zákon o obětech trestných činů

Pojem oběť nalezneme v zákoně o obětech trestných činů, který jej definuje v § 2 jako „fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“⁹⁴

Zákon přiznává všem obětem určitá práva. Jelikož jsou oběti znásilnění podle § 4 písm. d) považovány za zvláště zranitelné oběti, zákon jim přiznává některá práva navíc – je to například právo být vyslechnut osobou takového pohlaví, jaké si zvolí. Vyslýchající osoba by měla být k takovému úkonu řádně proškolená a vyslýchat k tomu vybavené místnosti. Výslech by měl být veden citlivě a ohleduplně, dotazy intimního charakteru musí být kladeny v jen nezbytných případech a šetrně.

Zvláště zranitelná oběť má též právo na to, aby výslech byl veden tak, aby nemusel být později opakován. Má také právo na bezplatnou právní pomoc a právo na zabránění kontaktu s pachatelem. Oběť má taktéž právo na informace o pohybu pachatele na svobodě či jeho propuštění z vězení.

Kladně hodnotím, že je obětem znásilnění zákonem přiznán široký katalog práv a že je zde vyvíjena snaha, aby u těchto osob nedocházelo k sekundární újmě způsobené konáním orgány činnými v trestním řízení, poskytovateli zdravotních služeb, obhájci a dalšími. Na druhou ale musím poznamenat, že to v praxi ne vždy funguje, a že je zde stále velký prostor pro zlepšení.

Při svých praxích na soudech a státním zastupitelství jsem byla několikrát svědkem situací, které byly jak ze špatného filmu. Za zvláště závažné považuji nepatřičné chování obhájců obviněných, kteří poškozeným kladli nevhodné intimní dotazy a nemístně vtipkovali o jejich sexuálním životě. Vybavuji si i několik situací, kdy poškozená byla nucena čekat v přítomnosti obviněného před soudní síní, protože soud nezajistil, aby se nesetkali.

⁹⁴ zákon č. 45/2013, o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

2.3.4 Pomoc obětem

Oběti trestných činů mají podle zákona o obětech právo na peněžitou pomoc, kterou jim poskytne stát. Částka slouží jako kompenzace zhoršené sociální situace způsobené spáchaným trestným činem. Oběti trestných činů v sexuální oblasti je takto uhrazena například psychoterapie.

Pomoci obětem se věnují mnohé neziskové organizace, jako příklad uveďme proFem, Persefonu či Bílý kruh bezpečí. Posledně jmenovaná provozuje nonstop telefonní Linku pomoci obětem kriminality a domácího násilí, kam se mohou oběti kdykoli anonymně a zdarma obrátit.

Aby se oběť vrátila do každodenního života a získala zpátky duševní pohodu, má podle Čírtkové⁹⁵ největší vliv to, jak je k ní v době po spáchání trestného činu přistupováno. Je proto nesmírně důležité, aby se setkala se vstřícným jednáním při trestním řízení i od lidí v jejím okolí.

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Cit. d., s. 144.

3 Kriminalistická charakteristika znásilnění

Na definici kriminalistiky nepadají mezi odborníky všeobecná shoda. V učebnici *Kriminalistika* je kriminalistika vymezena jako samostatná věda „*sloužící k ochraně občanů a státu před trestnými činy tím, že objasňuje zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop a zákonitosti vyhledávání, shromažďování a zkoumání stop a tím, že vypracovává podle potřeb trestního zákona a trestního řádu metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování s předcházení trestné činnosti*“⁹⁶.

Mezi objekty kriminalistiky patří skutek trestného činu a osoba pachatele, stopy trestného činu a nositelé stop, činnost policie, OČTŘ, odborníků a znalců při odhalování a vyšetřování trestných činů a při zkoumání stop. Předmětem kriminalistiky jsou zákonitosti, které se vztahují k objektům, které jsou zkoumány.⁹⁷

Pro kriminalistiku je klíčovým termínem stopa. Někdy se též (nepřesně) uvádí, že kriminalistika je věda o stopách. Stopu popisují autoři citované učebnice jako „*následek trestného činu*“⁹⁸, který přetrvává i po jeho dokonání a s jehož pomocí můžeme daný případ odhalit a objasnit. Takovou stopou může být v reálném životě vcelku cokoli – střelný prach na ruku pachatele, paměťová stopa ve vědomí svědka, či šupinky kůže pachatele za nehty oběti.

Kriminalistickou charakteristikou rozumíme popis kriminalisticky relevantních vlastností trestného činu. Jsou to takové vlastnosti, které ovlivňují proces tvorby stop a proces poznání trestného činu. Jedná se o poměrně široký pojem skládající se z vícero komponentů. Těmito komponenty jsou způsob spáchání trestného činu, kriminální situace, osobnostní rysy pachatele a obětí, motiv činu.⁹⁹ V této kapitole se zaměřím především na typické způsoby páchaní znásilnění, pachatelů a jejich motivy a obětem se věnuji v předcházející části.

⁹⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 6. ISBN 80-7179-362-0.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ MUSIL, Jan a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998, s. 36. ISBN 80-85981-00-9.

Kriminalistická charakteristika má zásadní význam pro tvorbu vyšetřovacích verzí, pro metodiku vyšetřování, pro evidenční systém modus operandi, pro metody vedení výslechu, pro spolupráci s obětí trestného činu a v neposlední řadě i pro některé preventivní postupy.¹⁰⁰

V praxi sáhne vyšetřovatel po kriminalistické charakteristice obzvlášť v situacích, kdy nemá úplnou znalost faktů ohledně vyšetřovaného trestného činu. Kriminalistická charakteristika mu v tuto chvíli poslouží jako zdroj poznatků, z něž analogicky dovodí hypotézy o chybějících skutečnostech.

3.1 Aktuální statistiky

Statistiky¹⁰¹, které si vede Policie ČR, ukazují, že za minulý rok bylo na našem území spácháno celkem 165 525 skutků. Mravnostní kriminalita byla zastoupena 2 605 skutky, což činilo zhruba 1,57 % z celkové kriminality. Obecně můžeme říct, že mravnostní trestné činy patří mezi ty méně frekventované, každým rokem ale jejich počet stoupá.¹⁰² Celková objasněnost mravnostních trestných činů byla loni 58,7 %.¹⁰³

Policie ve své statistice dále uvádí, že v roce 2020 došlo v Česku ke 639 znásilnění, z čehož jich bylo objasněných 440. Úspěšnost objasnění tak činí 69 %, což je o něco více než u mravnostní kriminality jako celku. Nejvíce znásilnění bylo spácháno v Praze, a to 89, nejméně naopak ve Zlínském kraji, kde došlo k pouhým 16 případům. Nejvyšší objasněností se může pyšnit Moravskoslezský kraj, kterýžto zjistil pachatele u 83 % případů znásilnění.

Pokud se podíváme na statistiky z posledních deseti let, zjistíme, že se počet nahlášených případů nějak extrémně nemění, čísla se pohybují mezi 600-700 případy za rok. Stejně tak počet objasněných znásilnění zůstává zhruba stejný.¹⁰⁴ Zásadní otázkou ovšem je, jak moc tato čísla odpovídají skutečnosti, protože zdaleka ne všechna znásilnění bývají nahlášena.

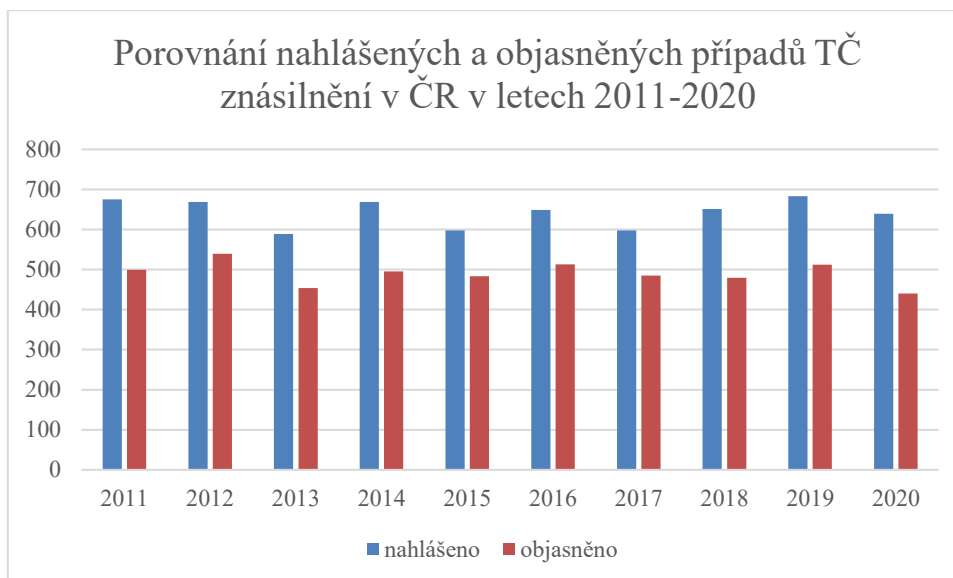
¹⁰⁰ Tamtéž, s. 40.

¹⁰¹ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020* [online]. Cit. d.

¹⁰² Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018: přehled výstupů ročenky Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z http://www.ok.cz/iksp/docs/iksp2019xii_atk.pdf

¹⁰³ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2020* [online]. Cit. d.

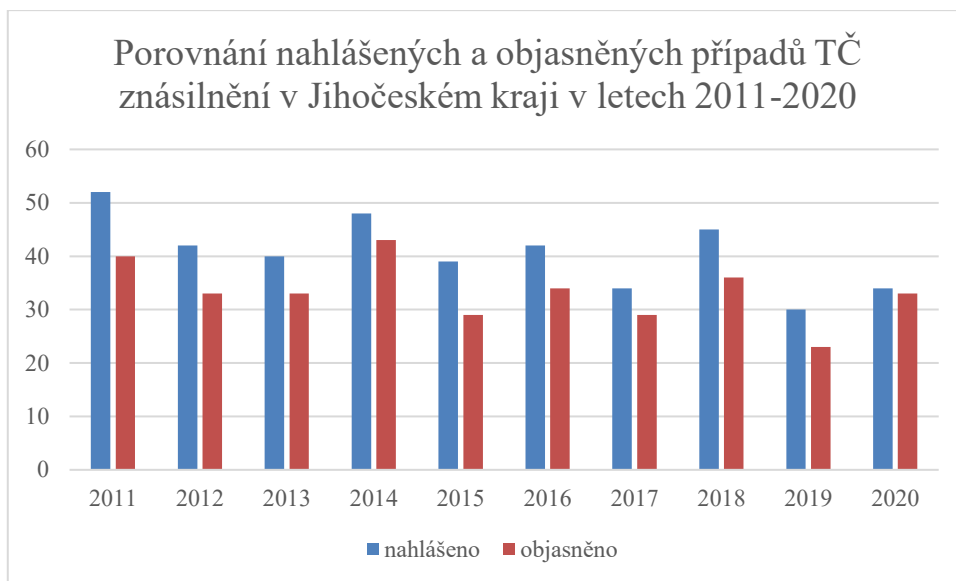
¹⁰⁴ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2011-2020* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

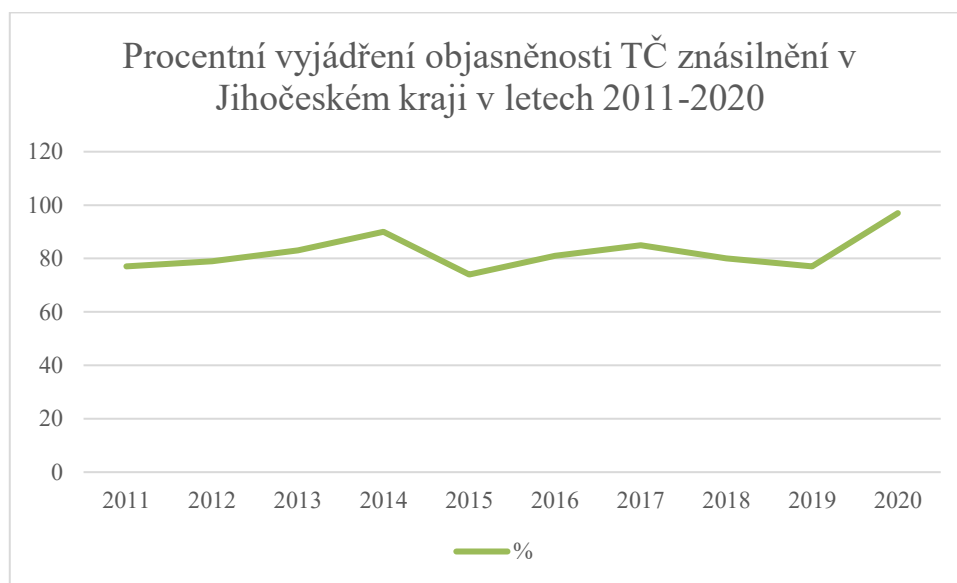
Graf č. 1: Vývoj počtu zjištěných a objasněných případů znásilnění za posledních deset let¹⁰⁵

Dále jsem se zaměřila na statistiky Jihočeského kraje, jelikož právě v něm jsem prováděla svůj výzkum. V posledních 10 letech se v něm událo 406 případů znásilnění. V porovnání se začátkem desetiletí pozorujeme, že počet nahlášených případů víceméně klesá, minulý rok bylo nahlášeno 34 případů. Objasněnost případů je poměrně vysoká, můžeme říci, že osciluje okolo hranice 80 %. Nejvyšší počet znásilnění byl registrován v roce 2011, naopak nejvyšší objasněnost, a to 97 %, což považuji za úctyhodný výsledek, byla v roce 2020.

¹⁰⁵ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2011-2020* Cit. d.

Graf č. 2: Vývoj počtu zjištěných a objasněných případů znásilnění za posledních deset let v Jihočeském kraji¹⁰⁶

¹⁰⁶ Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2010-2019*. Cit. d.

Graf č. 3: Procentní vyjádření objasněnosti TČ znásilnění za posledních deset let v Jihočeském kraji¹⁰⁷

V Jižních Čechách měli v loňském roce většinu znásilnění na svědomí dospělí pachatelé, jen tři osoby měly mezi 15-17 lety a tři byly mladší 14 let. Dva pachatelé byli pod vlivem návykové látky a jeden byl pod vlivem alkoholu. Šest pachatelů byli cizinci. Znásilnění spáchalo 13 opakovaně trestaných osob.

3.2 Typické způsoby páchaní znásilnění

Kritérii pro způsob páchaní trestného činu znásilnění jsou věk pachatele a oběti (předmětu útoku). Proto rozlišujeme znásilnění páchané mezi dospělými, znásilnění páchané mezi dospívající mládeží a znásilnění páchané na mládeži.

3.2.1 Znásilnění páchané mezi dospělými

Mezi znásilnění páchané mezi dospělými řadíme ty činy, jejichž pachatelé i oběti dosáhli alespoň 18 let věku. Setkáváme se především s těmito třemi případy: oběť a pachatele spojuje jistý dlouhodobější vztah – jedná se o partnery, kamarády či třeba kolegy z práce, mezi obětí a pachatelem existuje povrchní známost – například se seznámí na diskotéce či v baru, posledním případem je, když si pachatel oběť vybere náhodně.

1. Mezi pachatelem a obětí existuje určitý vztah.

Pokud mezi pachatelem a obětí existuje vztah, pachatel ho využije, aby oběť vylákal na nějaké místo, kde ji za použití násilí nebo hrozby bezprostředního násilí donutí k pohlavnímu styku, případně ji uvede do stavu bezbrannosti a využije jej.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996, s. 79. ISBN 80-85981-39-8.

Jak jsem již popsala v předcházející kapitole, případy, kdy se pachatel s obětí blíže znají, je v praxi většina, znásilnění partnerem, členem rodiny či kamarádem není bohužel nic neobvyklého. Tyto činy provází vysoká latence a pozdní oznámení je zde spíše pravidlem než výjimkou. Není neobvyklé, když se tyto kauzy táhnou několik let, pro oběť, která bývá na pachateli závislá, je těžké z kolotoče zneužívání vystoupit. U těchto případů je často přítomno i domácí násilí (trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ), nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ) či ublížení na zdraví (§146 TZ).

Jako příklad uvádím případ, který se udál na Táborsku. Manžel po tři roky týral svou manželku, soustavně ji ponižoval a bil, kopal do ní, házel na gauč a rdousil ji. Když chtěla utéci, bránil ji opustit společný byt a vyhrožoval ji, že buď bude jeho, nebo nikoho. Opakovaně překonával její slovní i aktivní fyzický odpor a vykonával na ni soulož, přičemž ji držel za ruce, aby se nemohla bránit, naléhal na ni svým tělem, plival na ni, kousal ji a někdy i rdousil. Tímto ji vícekrát způsobil drobná povrchová poranění a pohmožděniny.

Dalším podobným případem je čin ze Strakonice. Manžel tu po dva roky psychicky týral svou manželku a nutil opakovaně k sexuálnímu styku. Donutil ji skončit v práci, zakazoval ji kamkoli chodit a zamykal ji v bytě. Domů si vodil další muže, se kterými nutil svou ženu souložit, dokonce ji i nabízel za peníze na internetu. K povolnosti přinucoval manželku výhrůzkami, že zabije ji a její děti. Když situace vygradovala, byl nakonec vykázán ze společného obydlí. To ovšem nedodržel a manželku nepřestával sledovat a vyhrožovat ji.

Zajímavé je, že oba tito pachatelé začali se svým nepřístojným chováním k oběti ještě před svatbou.

Jeden z pro mě nejhorších činů se odehrál v Písku. Pachatel v tomto případě zjistil, že jeho známý je trans muž (prošel si změnou pohlaví z ženy na muže), nicméně jeho ženský pohlavní orgán zůstal zachován. Začal k němu vodit cizí lidi, před kterými ho nutil se obnažovat a genitál ukazovat. Taktéž mu do vaginy strkal vařečku a PET lahve, ač ho oběť prosila s brekem na kolenou, ať toho nechá. Celá kauza se táhla přes dva roky a pachatel se neomezil jen na sexuální násilí z nenávisti, svou oběť taktéž pravidelně vydíral a olupoval.

2. Mezi obětí a pachatelem je povrchní známost.

U těchto případů je typické, že pachatel a oběť spolu mají jen povrchní známost. Pachatel se s obětí seznámí v baru či ji nabídne odvoz, aby se ve vhodné chvíli pokusil o pohlavní styk.

Pokud oběť klade odpor, užije hrozby bezprostředního násilí, či se nezdráhá násilí použít. Svou roli občas hraje i alkohol nebo jiná návyková látka.¹⁰⁹

Případ z praxe je čin, který se odehrál na Písecku. Pachatel nabídl večer odvoz domů mladé ženě, se kterou se ten večer seznámil, když souhlasila, odvezl ji místo toho k nedaleké pískovně. Když vystoupila, strhnul ji k zemi, zalehl ji a stáhnul oblečení. Přes křik a aktivní odpor ji vnikl prsty do pochvy a střídavě je vysunoval a zasunoval. Oběti se pachatele nakonec podařilo odrazit kopanci, ten ji nechal ležet na místě a z místa činu ujel.

Další kauza se odehrála v nočním klubu v Českých Budějovicích. Pachatel se s obětí seznámil v baru, oba vypili pár drinků. V časných ranních hodinách ji náhle zatáhnul na pánské toalety, kde ji donutil prvně k orálnímu sexu, poté k souloži, a nakonec k análnímu styku. Čin překazil šťastnou náhodou příchod dalšího muže, který šel zrovna na záchod. Pachatele se pokusil zadržet, ten mu ale vrazil prst do oka a utekl. Oběť měla oděrky na nohou a tržné ranky na konečnicku. Byla jí též diagnostikována posttraumatická stresová porucha – přerušila studium, přestala se stýkat se svými blízkými. Nechodí do společnosti a má strach z prostředí s vícero lidmi.

3. Pachatel si oběť vybral náhodně.

Pachatel chodí do míst, kde je šance potkat samotné ženy. Pachatel a oběť nemají žádný předchozí kontakt. Oběť tedy má vlastně smůlu, protože byla ve špatné době na špatném místě. Časté je až brutální násilí.¹¹⁰

Jako příklad uvádím skutek, který se stal ve Strakoniciích. Pachatel zatáhl do křoví náhodného kolemjdoucího-muže, donutil ho sundat kalhoty, začal ho líbat, strkat jazyk do úst a sahal mu na přirození. Přitom mu vyhrožoval, že mu vypíchne oči a uřízne varlata. Nožem ho řezal do úst a pak nad penis. Taktéž ho několikrát surově uhořel do obličeje a křičel, ať nic neříká policii, nebo ho tam sváže a nechá dva dny. Oběti se nakonec podařilo utéci, pachatel mu ale ještě stihl odcizit peněženku.

Jiné náhodné znásilnění ve stadiu pokusu se událo v Písku. Pachatel si vybral na ulici kolemjdoucí starší ženu, začal ji osahávat a říkat, že musí. Ta ho odmítla a snažila se mu utéci, on

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

ji však dostihl a táhl pryč proti její vůli. U toho ji sahal na prsa a opakoval, že mu to musí udělat. Křiku oběti si nakonec všiml náhodný chodec a přišel ženě na pomoc.

3.2.2 Znásilnění páchané mezi dospívající mládeží

Pro tato znásilnění je charakteristické, že oběti je méně než 15 let a pachateli není více než 16. Ke styku někdy dochází i dobrovolně na základě citového či jiného vztahu, proto tu téměř nedochází k násilí. Zaznamenáváme někdy i požití alkoholu. Typickými způsoby, jak ke znásilnění mezi dospívajícími dochází, jsou sexuální styky na večírcích či ve vztahu se starším partnerem.¹¹¹

1. Ke znásilnění dojde na večírku.

K těmto znásilněním většinou dochází, když se skupina dospívajících rozhodne uspořádat večírek ve volném bytě či třeba chatě. Většinou je přítomno pití alkoholu. K pohlavnímu styku dojde mezi osobou mladší 15 let s osobou starší 15 let.

2. Ke znásilnění dojde v partnerském vztahu.

V těchto případech naváže vyzrálější chlapec či dívka romantický vztah s o něco starším partnerem. Dojde mezi nimi k pohlavnímu styku, aniž by mladší straně bylo alespoň 15 let.

Ve svém výzkumu jsem na žádný případ, který by odpovídal těmto způsobům páchání, nenarazila. Měla jsem nicméně možnost prostudovat několik spisů, kde figurovali mladiství. Například v parku v Českých Budějovicích dva mladíci ve věku 17 let znásilnili svou kamarádku, které v té době bylo 14 let. Jeden ji vždy držel, zatímco druhý ji zezadu souložil, poté se vystřídali. Dívka se původně bránila, pak ale přestala, protože ji vyhrožovali, že zbijí ji i její mladší sourozence.

Narazila jsem i na případy, kdy všichni aktéři byli mladší 15 let. Například na Českokrumlovsku čtyři chlapci ve věku 9, 11, 11 a 14 let znásilnili v lese svou dvanáctiletou

¹¹¹ Tamtéž.

kamarádku tím, že na ni vykonali soulož. Tito hoši však nebyli trestně odpovědní a věc byla odložena.

3.2.3 Znásilnění páchané na mládeži

Nejhorší způsob páchaní znásilnění je znásilnění páchané na mládeži, čímž jsou myšleny osoby mladší 15 let. Pachatelé jsou dospělí, používají způsoby typické pro páchaní trestné činnosti mezi dospělými, což mohou být hrozby násilím, použití násilí či uvedení do stavu bezbrannosti. Přítomny jsou navíc i specifické znaky, a to hlavně autoritativní postavení pachatele, závislost oběti na pachateli, získání důvěry dítěte dárky či hrami a její následné zneužití, nebo vyvolání sexuální nálady sledováním pornografie.¹¹²

Typickými způsoby, jak v těchto případech dochází k znásilnění, jsou, když mezi pachatelem a obětí existuje určitý vztah, nebo když pachatel získá důvěru dítěte dárky, či když zneužije přirozenou ochotu a důvěřivost dítěte. Pachatel může také pod nevinnými záminkami a sliby pamlsků zvát nezletilce do svého bytu. Posledním způsobem je, když se pachatel nesnaží navázat kontakt a ve vhodný čas zaútočí.¹¹³

Tato znásilnění bývají velmi ostře sledována veřejností i médii a málokoho nechají chladnými. Oběťmi jsou ti nejzranitelnější z nás, a proto je potřeba přistupovat k těmto kauzám velmi citlivě.

1. Mezi pachatelem a obětí existuje určitý vztah.

V praxi se s těmito případy setkáváme velice často, jak ostatně mohu potvrdit ze svého výzkumu. Pachatelem bývá rodič (i nevlastní), jiný příbuzný, vedoucí, vychovatel, kněz, tedy osoba, jež má ze svého postavení danou autoritu, s jejíž pomocí dojde k vynucení sexuálního styku. I tyto trestné činy probíhají většinou dlouhodobě a mohou mít pro oběti nedozírné chronické následky zvláště psychického rázu.

Jako kazuistický případ uvádím skutek z Českobudějovicka. Pachatel tu po dobu pěti let násilím nutil k orálnímu sexu syna své přítelkyně, kterému bylo na začátku 5 let. Ke znásilnění docházelo, když byla matka mimo domov. Kooperaci chlapce si vynucoval výhružkami, že ublíží

¹¹² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 423.

¹¹³ Tamtéž, s. 424.

jeho matce, čemuž hoch věřil, jelikož byl předtím několikrát svědkem, když jeho matku bil. Pachateli byla znalcem zjištěna neúplná sexualita, jeho sexuální orientace byla zaměřena na neandrolilní objekty (mladší děvčátka i předpubertální chlapci). Chlapci byla diagnostikována posttraumatická stresová porucha.

2. *Pachatel získá dárky důvěru nezletilce.*

Tito pachatelé pomocí dárků či jejich příslibem láká své oběti na vhodné místo, kde je zneužije. Nedochází k násilí, styk probíhá spíše formou hry, pachatel například předstírá, že je jeho penis lízátko.¹¹⁴

3. *Pachatel zneužije ochoty a důvěry nezletilce.*

V těchto případech pachatel požádá dítě o pomoc nebo jinou službu. To, jelikož je přirozeně ochotné a důvěřivé, následuje pachatele na určené místo, kde je zneužito.¹¹⁵

4. *Pachatel zve nezletilé do svého bytu.*

U toho způsobu páchaní znásilnění může takto pachatel k sobě zvat jedno i více dětí zároveň. Chová se k nim hezky, dává jim sladkosti i peníze. Postupně stočí konverzaci na sex, osahává je či svléká, a nakonec pohlavně zneužívá. Některé děti toto mohou i využívat a chodit si takto vydělávat.¹¹⁶

5. *Pachatel si oběť vybere náhodně.*

Tento typ pachatele se nesnaží i děti navazovat kontakt či budovat si u nich důvěru. Prostě si počká na příhodnou chvíli a na nezletilce zaútočí. Neštítí se brutálního násilí.¹¹⁷

Jeden podobný případ se odehrál v Písku. Pětiletá dívka scházela dolů po schodech v paneláku, zatímco její babička jela výtahem. V mezipatře potkala muže, který ji zatarasil cestu, vyndal si z kalhot přirození a říkal jí, ať ho vezme do úst. Nic dalšího však nestihl, protože babičce bylo divné, proč to její vnučce tak dlouho trvá a šla se za ní podívat.

¹¹⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 424.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

4 Metodika vyšetřování znásilnění

4.1 Typické stopy

Dojde-li ke spáchání trestného činu znásilnění, dochází k přímému kontaktu mezi obětí a pachatelem, setkáváme se tedy se stopami ve vědomí, dále pak se stopami biologickými a v neposlední řadě se stopami působení.

Nositeli stop ve vědomí jsou především oběti, jelikož právě ony jsou bezprostředními účastníky činu. Tyto stopy jsou pro vyšetřování nesmírně významné, někdy však může být obtížné je později vyvolat, poněvadž si oběť prošla značným stresem a může se snažit tyto vjemy vytěsnit. Oběť může též trpět výpadky paměti, může mít potíže s časovým odhadem nebo s posloupností událostí za sebou. Není též neobvyklé, že stres z prožitého znásilnění zkreslí vnímání oběti takovým způsobem, že se jí pachatel zdál jako mnohem větší a silnější, než ve skutečnosti byl.¹¹⁸ Vliv na paměťové stopy má i alkohol či jiná návyková látka.

Jelikož oznámení o znásilnění bývají podávána někdy i se značným zpožděním, stopy ve vědomí mohou být jedinými stopami, které vyšetřovatelé mají, je tedy nadmíru důležité oběť co nejlépe vytěžit a pomoci jí ke kvalitní reprodukci činu. Paměťové stopy oběti jsou získávány při výsledku.

Dalšími typickými stopami u trestného činu znásilnění jsou biologické stopy. Ty mohou ulpět na těle oběti, jejím oblečení či se mohou nacházet na místě činu. Jde hlavně o sperma pachatele, jeho krev, sliny, vlasy, chlupy či jiné tkáně. Výjimkou není ani získání šupinek kůže, které zůstaly za nehty oběti. Tyto stopy jsou pak díky analýze DNA využity k identifikaci pachatele. Avšak i na těle pachatele můžeme najít biologické stopy oběti, například poševní sekret. Tyto stopy jsou zajištěny při ohledání těla (oběti i pachatele, je-li to možné), místa činu či oblečení oběti, co měla na sobě.

Stopy působení nalezneme na těle oběti či na místě činu. O významu stop na těle oběti z hlediska kladeného odporu a jeho intenzity jsem hovořila již v první kapitole. Patří sem různé kousance, modřiny nebo škrábance. Pokud ke znásilnění došlo v přírodě, stopami z místa činu mohou být trasologické stopy (otisky obuvi), stopy věcné (útržky látek z oblečení), nebo změny v charakteru terénu (zlámané větve, zvalená tráva).¹¹⁹

¹¹⁸ MUSIL, Jan a kol. *Úvod do kriminalistiky*. Cit. d., s. 69.

¹¹⁹ VALERIÁN, Luboš. *Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., s. 157.

Pokud si pachatel svou oběť tipuje, je kromě místa činu, kde došlo ke znásilnění, důležitým místem pro získávání stop i to místo, odkud oběť pozoroval. Právě zde můžeme nalézt dokonce více stop než tam, kde proběhlo samotné znásilnění.¹²⁰

4.2 Typické vyšetřovací situace

Typickými vyšetřovacími situacemi u znásilnění rozumíme tyto tři situace¹²¹:

1. *Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek byl spáchán, a víme, kdo je pachatelem.*

Tato situace je pro vyšetřovatele ideální, zvláště pokud je známo, kde se podezřelý nachází, většinou nic nebrání sdělení obvinění, čímž je zahájeno trestní stíhání.¹²²

Po sdělení obvinění dále hovoříme o těchto typických situacích:

- a) obviněný se ke spáchání trestného činu doznává
- b) obviněný popírá, že by trestný čin spáchal
- c) obviněný odmítá vypovídat.

Jak se obviněný ke sdělení obvinění postaví, je ale pouze jednou ze složek vyšetřovací situace. Cílem při řešení vyšetřovacích situací je zjištění objektivní pravdy, nikoli prokázání viny konkrétního člověka. Je tedy důležité vždy objasnit, jak se skutek stal, a to i když se pachatel přiznává.

2. *Zjištěné skutečnosti ukazují, že se skutek stal, nicméně není zřejmé, kdo ho spáchal.*

V tomto případě máme k dispozici informace, že bylo spácháno znásilnění. Víme, kdo je obětí, ale nemáme totožnost pachatele. Je tedy nezbytné zjistit, kdo čin spáchal. Vyšetřovatele bude zajímat, jak pachatel vypadal, jeho předpokládaný způsob života či kde se pohybuje. Za tímto účelem je nutné vyslechnout oznamovatele, poškozenou osobu a svědky, pokud nějací jsou,

¹²⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Praha: Aleš Čeněk, 2005, s. 341. ISBN 80-86898-36-9.

¹²¹ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 82.

¹²² § 160 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu

provést lékařskou prohlídku. Taktéž se musí posoudit, jakým způsobem byl trestný čin spáchán, ohledat místo činu či vyhodnotit stopy. Po pachateli je následně většinou vyhlášeno pátrání.

3. *Ze zjištěných skutečností nevyplývá, že se stal trestný čin, totožnost údajného pachatele je známa.*

V této situaci musí vyšetřovatel nalézt co největší množství dalších důkazů a informací, které vyvrátí či podpoří výpověď jedné či druhé strany, zaměřuje se na rozpory, které by ukázaly, že jde o falešné obvinění nebo naopak, že styk nebyl tím konsenzuálním aktem, jak se ho jedna ze stran snaží prezentovat.

Za tímto účelem bývá kriminalisty přistoupeno k detailním analýzám výpovědi a šetření na místě činu. Dále se doporučuje provést prověrku výpovědi na místě, vyšetřovací experiment nebo expertizu z oblasti psychologie. Je-li výsledkem přesvědčení, že došlo k trestnému činu, následuje sdělení obvinění.¹²³

4.3 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Základní skutečnosti, které je třeba objasnit u každého trestného činu, obsahuje § 89 odst. 1 trestního řádu. Ten stanoví, že při trestním řízení je nutno dokázat, zda se skutek stal a je trestným činem, zda ho spáchal obviněný a případně za jakých pohnutek, dále pak okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, okolnosti k posouzení poměrů obviněného, okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení, a okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo ji umožnily.

U trestného činu znásilnění kromě výše zmíněného potřebujeme objasnit a dokázat, kdy a jak došlo k prvnímu kontaktu mezi pachatelem a obětí, a zda mají mezi sebou nějaký vztah. Dále musíme zjistit, kde k činu došlo, a jak se tam oběť dostala. Zajímá nás, k jakým sexuálním praktikám došlo, jestli bylo na oběť vyvinuto násilí a jaká byla jeho intenzita a charakter, nebo zda byla oběť zneužita ve stavu bezbrannosti a jak byl navozen. Pokud bylo pachatelů více, musíme

¹²³ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří ŠTRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 246. ISBN 978-80-7380-547-0.

určit, jaká byla role každého z nich. Zjišťujeme, jestli má čin nějaké svědky a proč ho případně nepřekazili. Důležité je též to, zda se pachatel pokusil po činu zakrýt trestnou činností.¹²⁴

U oběti je potřeba stanovit, jestli došlo k nějakým následkům, tedy zda byla způsobena újma na zdraví či zda došlo k materiální škodě (odcizení věci apod.). Zjišťujeme též, jestli se oběť bránila a jakým způsobem. Pokud oběť nahlásila znásilnění se zpožděním, je nutné přijít na to proč.¹²⁵

J. Chmelík dále uvádí, že je potřeba objasnit pachatelovu příchodovou a odchodovou cestu z místa činu, pomůcky a nástroje, které byly pachatelem použity ke spáchání, zda oběť vyhledala po činu lékařskou pomoc a kdy a komu bylo znásilnění oznámeno.¹²⁶

Závěrem lze říci, že u předmětu vyšetřování se snažíme odpovídat na základní kriminalistické otázky kdo, co, kdy, kde, čím, jak a proč.¹²⁷

4.4 Zvláštnosti podnětu k vyšetřování

Podnětem k vyšetřování rozumíme informace, na jejichž základě můžeme vyhodnotit, že byl spáchán trestný čin. Podněty přijímají ze zákona¹²⁸ státní zástupce a policejní orgán. Oznámení může být učiněno jakoukoli formou (telefonicky, elektronicky, ...)¹²⁹, já se však při svém výzkumu setkala pouze s podáními ústními.

Co se týče znásilnění, typickým podnětem k vyšetřování bývá hlavně oznámení občanů (poškozených, svědků), v menší míře též institucí (zdravotnická zařízení či školy). Poznatek, že došlo ke znásilnění, lze získat i vlastní operativně pátrací činností policie, to ovšem vzhledem k choulostivé povaze tohoto trestného činu a vysoké latenci nebývá příliš časté.¹³⁰

V rámci případů, se kterými jsem se setkala při svém výzkumu, vyplynulo, že nejčastěji nahlásila znásilnění sama oběť, případně někdo z jejích blízkých, ať už rodič, partner či kamarádka. V jednom případě to pak byla pedagogická pracovnice, které se svěřila nezletilá

¹²⁴ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., 83.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Cit. d., s. 343.

¹²⁷ VALERIÁN, Luboš. *Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., 159.

¹²⁸ § 158 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu

¹²⁹ § 59 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu

¹³⁰ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří ŠTRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Cit. d., s. 247-248.

studentka. Naopak jsem se nesetkala s žádnou kauzou, kdy by například policisté sami narazili na tento čin, třeba při noční obhlídce parku.

Pro podněty u trestných činů znásilnění je specifické, že často přicházejí s časovou prodlevou od spáchání – pokud jsou tedy vůbec učiněny (proč znásilnění provází vysoká latence, jsem se věnovala ve druhé kapitole). Pozdní ohlášení ovšem značně komplikuje celý proces vyšetřování, vlivem času dochází ke znehodnocování stop, nebo jejich úplnému zániku a lidská paměť slábne.

Pokud oběť oznámí napadení opožděně, může tak jednat z několika důvodů. Znásilnění je silně intimní záležitostí a jsou s ním spojeny silné emoce. Oběť se taktéž může bát dalšího útoku. Typické je, že se stydí a obává reakce svého okolí. Někdy se bojí toho, že vyšetřování nebude probíhat diskrétně a všichni se dozví, co se jí stalo.¹³¹

Ve svém výzkumu jsem se málokdy setkala se znásilněními, které by byly oznámeny ještě ten den, co byly spáchány. Oznamovatel většinou přišel až po pár dnech. Výjimkou ale nebyly ani roky, a to hlavně u skutků, kde bylo přítomno domácí násilí. Takovým extrémním případem pozdního oznámení, na který jsem narazila, byl policejní spis z roku 2012, kdy oznamovatelka přišla nahlásit znásilnění, které se jí stalo v roce 1990.

Další zvláštností je skutečnost, že některá oznámení mohou být vymyšlená. Obvinění ze znásilnění je ze své podstaty vhodným prostředkem pomsty. Falešná oznámení však nejsou tak častá, jak by se mohlo z některých mediálních zpráv¹³² zdát, ve skutečnosti tvoří zhruba 6-10 % případů, jsou tedy výjimkou a nikoli pravidlem.¹³³ Joanna Bourke dokonce uvádí, že počty falešných oznámení znásilnění v angloamerických zemích jsou srovnatelné s počty falešných oznámení u jiné trestné činnosti.¹³⁴

V rámci svého výzkumu jsem měla možnost seznámit se s několika policejními spisy, které obsahovaly lživá ohlášení znásilnění. Pokud byl údajný pachatel známý, jednalo se o formu pomsty žen vůči jejím (ex)partnerům. Zaujalo mě, že jedna z žen takto dokonce „řešila“ rozchody pravidelně. Pokud byl pachatel neznámý, šlo o většinou velice vágní popisy cizích osob. Závěrem chci uvést, že falešná obvinění byla většinou velmi rychle vyšetřovateli rozpoznána.

¹³¹ VALERIÁN, Luboš. *Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., s. 160.

¹³² *Brněnská policie: Polovina žen si znásilnění vymyslí*. In: *aktualne.cz* [online]. 22.8.2008 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/brnenska-policie-polovina-zen-si-znasilneni-vymysli/r~i:article:614520/>

¹³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Oběti sexuálního násilí*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., s. 61.

¹³⁴ BOURKE, Joanna. *Znásilnění: Dějiny od roku 1860 do současnosti*. Cit. d., s. 367.

4.5 Zvláštnosti počátečních úkonů a opatření

Mezi počáteční úkony při vyšetřování znásilnění patří zpravidla výslech oznamovatele, výslech poškozeného, ohledání místa činu, prohlídka těla oběti (či pachatele) a pátrání po pachateli.

4.5.1 Výslech oznamovatele

Obecné požadavky pro výslech oznamovatele trestného činu stanoví § 59 odst. 4 trestního řádu. Výsledky oznamovatele znásilnění se ovšem dále budou řídit tím, v jakém postavení se oznamovatel nachází. Oznamovatel může být zároveň poškozeným, může být očitým svědkem události, nebo se může jednat o osobu, která nebyla očitým svědkem trestného činu a informace o jeho spáchání získala zprostředkovaně.

1. Oznamovatelem je očitý svědek.

Při výslechu oznamovatele znásilnění, který byl očitým svědkem situace, je důležité zaměřit se především na informace o místě, času a způsobu spáchání trestného činu, dále na to, zda svědek oběť či pachatele zná. Vyšetřovatelé zjišťují, jak se na místo činu dostal, jak daleko byl, čeho si všimnul, co dělal pachatel a co dělala oběť – zda se bránila, volala o pomoc apod. Také chtějí vědět, jak se oběť a pachatel chovali po činu, jestli se spolu bavili, případně kam odešli. Podstatnou informací je též to, co dělal sám svědek a zda jich bylo více.

V neposlední řadě je významné zjistit vztah oznamovatele k pachateli i oběti, co ho vedlo k podání oznámení a pokud bylo učiněno s časovým prodlením, proč se tak stalo. Až na konci výslechu je dobré se dotázat, zda se oznamovatel pokusil znásilnění překazit a pokud ne, proč tak neučinil (nepřekažení trestného činu podle § 367 TZ).¹³⁵

Při svém výzkumu jsem nenarazila na žádnou situaci, kdy by bylo znásilnění nahlášeno očitým svědkem.

¹³⁵ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 85.

2. *Oznamovatel nebyl očitým svědkem.*

U výsledku oznamovatele, který však sám nebyl přítomen spáchání trestného činu, zkoumáme především zdroj, ze kterého se o znásilnění dozvěděl a jeho věrohodnost. Zajímá nás, kdo o činu hovořil, kdy, kde a s kým. Zjišťujeme, kde se měl akt odehrát, kdy a jakým způsobem, kdo je pachatelem a kdo obětí. Podstatné je též to, jaký je vztah oznamovatele k oběti, pachateli a iniciátorovi rozhovoru.¹³⁶

Složitější situací je, pokud je oznamovatelem rodič nezletilého poškozeného. V těchto případech je potřeba se zaměřit i na to, kolikrát rozhovor s nezletilým opakoval, jak se nezletilý po činu choval, zda byl prohlédnut lékařem a co bylo obsahem rozhovoru s ním, či zda existují věcné důkazy a kde se nacházejí. Tento postup je nutný z toho důvodu, protože rodiče mohou mít tendence ovlivňovat výpověď nezletilce, zveličovat situaci a zkreslovat ji do takové míry, že i v celku nezávadná skutečnost vyvolá dojem spáchání trestného činu.¹³⁷

3. *Oznamovatel je současně poškozený.*

Před samotným výsledkem je nezbytné poškozeného vhodným způsobem poučit. Podle policejní metodiky není bezprostředně po činu vhodné danou osobu zahltit náraz velkým množstvím informací, proto jsou ty nejdůležitější¹³⁸ předány ústně na služebně, zbylé si oběť přečte. Policisté též mají co nejdříve předat kontakty na pomáhající subjekty. Někdy může být vhodné požádat o pomoc policejní psychology či krizové interventy.¹³⁹

Pokud je oznamovatelem poškozená osoba, je na místě využít taktickou zásadu zvanou detailizace výpovědi. Pro poškozeného je typické, že chce, aby pro něj trestní řízení dopadlo příznivě, a tak se snaží utajit pro něj nepříznivé skutečnosti. Detailizace výpovědi funguje tak, že se celá událost rozkouskuje na menší díly a kladou se detailní otázky. Tato taktika pomáhá k zjištění věrohodnosti oznámení.¹⁴⁰

Je nicméně nadmíru důležité postupovat dostatečně citlivě, aby nedošlo k sekundární viktimizaci, policejní metodiky například zdůrazňují, že je potřeba se ke každé oběti chovat tak,

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ § 8 odst. 1 písm. a) až d) zákona č. 45/2013, o obětech trestných činů

¹³⁹ KALOUSKOVÁ, Markéta. *Metodika: Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. Praha: odbor obecné kriminality úřadu služby kriminální policie a vyšetřování PP Policie ČR, 2013, s. 18-20.

¹⁴⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 429.

„jako by to byla osoba nám blízká“.¹⁴¹ Na druhou stranu by vyslychající neměl být přehnaně stydlivý a chodit kolem horké kaše, tzn. vyhýbat se slovům se sexuální podtextem, nenazývat znásilnění znásilněním, používat různé eufemismy apod. Pro poškozené totiž podobné kroužení kolem tématu bývá více traumatizující než jednoduše (avšak zároveň s empatií) položený dotaz.¹⁴²

Doporučuje se, aby byl výslech veden starší osobou či ženou, aby byl lépe navázán kontakt, došlo k překonání studu a byla získána důvěra.¹⁴³ Je-li vyslychajícím muž, je vhodné, pokud při rozhovoru bude sedět, aby poškozená osoba neměla v zorném poli jeho rozkrok, zvláště pokud od spáchání činu uběhl jen krátký čas.¹⁴⁴

Při výslechu poškozeného zjišťujeme, kdy a kde ke znásilnění došlo, jak se dostal na a z místa činu, jak konkrétně byl čin proveden a zda došlo k ejakulaci. Zajímá nás projev násilí a či se oběť bránila a jakým způsobem. Důležitý je popis pachatele a skutečnost, jestli ho oběť zná. Dále se ptáme na to, zda byla oběť u lékaře a komu se se znásilněním svěřila. Také je nutné zjistit, jestli může předložit nějaké věci, které by mohly sloužit jako důkaz a jestli existují svědci, kteří by její tvrzení potvrdili. Zjišťujeme taktéž, zda ji nebylo při činu něco odcizeno a jaká škoda vznikla. Pokud bylo znásilnění oznámeno opožděně, zajímají nás důvody proč.¹⁴⁵

Specifickou situací je, když je poškozeným osoba nezletilá. Za těchto okolností následuje výslech hned po lékařské prohlídce.¹⁴⁶ Výslech nezletilého je upraven v § 102 trestního řádu. K nezletilému musí být přistupováno šetrně. Výslech je prováděn za přítomnosti pracovníka OSPOD či jiné osoby, která má zkušenosti s výchovou mládeže a přispěje k jeho správnému provedení (například pedagog).

Výslech dítěte má být veden tak, aby byl uskutečněn jen jednou a nemusel být opakován – této premise taktiky vedení výslechu je nutno podřídit přípravu, volbu prostředků i postupů výslechu. Vyšetřovatelé mohou při výslechu využít panenky zvané „Jája a Pája“. Tyto pomůcky mají za úkol pomoci především mladším dětem s komunikací o nelehkém tématu, a to formou hry.¹⁴⁷

¹⁴¹ KALOUSKOVÁ, Markéta. *Metodika: Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. Cit. d., s. 6.

¹⁴² SEDLÁČEK, Lukáš. *Dilema věř, nebo pochybuj: Problematika vzdělání policistů a policistek v oblasti práce s obětí znásilnění*. In: CIPROVÁ, Kristýna (ed.). *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010, s. 42. ISBN 978-80-86520-31-5.

¹⁴³ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 89.

¹⁴⁴ SEDLÁČEK, Lukáš. *Dilema věř, nebo pochybuj: Problematika vzdělání policistů a policistek v oblasti práce s obětí znásilnění*. In: CIPROVÁ, Kristýna (ed.). *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Cit. d., s. 42.

¹⁴⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 429.

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Cit. d., s. 348.

Výsledky dětí jsou obligatorně prováděny v místnostech tomu speciálně určených a navržených. Tyto místnosti jsou také vybaveny technikou, která celý průběh výslechu nahrává. Záznam je poté poskytnut znalcům, aby dítě nemuselo svoje zážitky vyprávět vícekrát, a tak je stále dokola znovuprožívat.

Výslechová místnost je taktéž propojena technikou s monitorovací místností. V monitorovací místnosti jsou výslechu přítomny osoby, kterým to nařizuje trestní řád a zákon o soudnictví ve věcech mládeže¹⁴⁸ (pracovník OSPOD, státní zástupce, soudce, advokát apod.). S pomocí techniky mohou s výslechovou místností komunikovat a například upřesňovat pokládané otázky.¹⁴⁹

Speciální výslechové místnosti nejsou používány jen pro dětské oběti, vyslýchání v nich jsou i dětské delikventi. Tyto místnosti ale slouží i dospělým obětem, čímž se policisté snaží předejít jejich sekundární viktimizaci.¹⁵⁰

Existenci těchto speciálních výslechových místností hodnotím velmi pozitivně. Výslech o tak traumatické události, jako je znásilnění, je obrovským zásahem do psychiky každého, natož pak dítěte. Průběhu výslechu podle mě může jen prospět, pokud je dítě vyslýcháno v prostředí, které na něj zapůsobí příjemnějším dojmem než běžná policejní kancelář. Dále pak využití moderní techniky má potenciál zlepšit vzájemnou komunikaci mezi vyšetřovatelem a dítětem a učinit úkon šetrnějším a intimnějším, jelikož je tímto eliminován poněkud široký okruh osob, který by za jiných okolností musel být na jednom místě výslechu přítomen.

4.5.2 Ohledání místa činu

Ohledání místa činu je prováděno dle obecně platných pravidel ohledání. Při znásilnění venku je pozornost věnována stopám, které by svědčily o přítomnosti pachatele i oběti na daném místě. Soustředíme se též na stopy po zápase, jako jsou rýhy v zemi, zvalená tráva či cáry oblečení. Pokud si pachatel před činem oběť vytipoval, je důležité ohledat i místo, kde číhal, neboť i zde se mohou nacházet důležité stopy, jako třeba otisky bot či nedopalky cigaret.¹⁵¹

¹⁴⁸ zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁹ CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Cit. d., s. 349.

¹⁵⁰ ŠTĚTÍNSKÁ, Soňa. *Speciální výslechové místnosti*. In: *Policie.cz* [online]. 5.8.2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>

¹⁵¹ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 86.

V uzavřených prostorách se soustředíme na stav konkrétního místa, jako je gauč či postel, a pak hledáme stopy na předmětech, kde došlo ke styku (matrace, povlečení, ...) a pachatel tu mohl zanechat biologické stopy. V jednom případě, se kterým jsem při svém výzkumu pracovala, byla takto zajištěna mimo jiné pod stolem ležící utěrka, do které si pachatel po činu utřel penis. Stejně jako venku i zde věnujeme pozornost stopám po zápase, jako jsou rozházené či rozbité věci. Taktéž je dobré zajistit použité nádoby či lahve a jejich obsah.¹⁵²

Kvůli falešným obviněním nesmíme při ohledání místa činu zapomenout na tzv. negativní okolnosti. Pokud například na údajném místě činu úplně schází stopy zápasu a nenajdeme je ani na těle oběti, je tu možné podezření, že útok byl pouze fingován.¹⁵³

K ohledání místa činu je nutno přistoupit, co nejdříve to jde, jelikož může vlivem okolního prostředí dojít k brzkému znehodnocení stop. To však v praxi může působit problémy, poněvadž znásilnění bývají ohlašována se zpožděním.

Místa činu u trestného činu znásilnění jsou celkem variabilní, k činu dochází ve vnitřních prostorách i venku. Při svém výzkumu jsem narazila na znásilnění spáchaná v bytech, klubech, podzemních garážích, neobývaných objektech, na louce, v parku, na ulici, v autě či na břehu řeky. Ohledání místa činu bylo hojně využívaným počátečním úkonem, pokud tedy nebylo znásilnění ohlášeno s opravdu velkým časovým prodlením. Protokoly o ohledání byly detailní a myslím, že po technické stránce dobře zvládnuté.

4.5.3 Prohlídka těla oběti

Zákonnou úpravu prohlídky těla upravuje § 114 trestního řádu. Účelem tohoto úkonu je zjistit, zda tělo poškozeného a jeho oděv nesou stopy či následky trestného činu znásilnění, a to především stopy po násilí či stopy ukazující na sexuální jednání. Prohlídku by měl provádět lékař, nejlépe gynekolog.¹⁵⁴

U oblečení je zkoumáno, jestli se jedná o roztrhané kusy svrchních dílů nebo spodního prádla. Oděv může též nést biologické stopy po pachateli, jako je například jeho sperma nebo krev. Na

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Cit. d., s. 341.

¹⁵⁴ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří ŠTRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Cit. d., s. 250.

šatech někdy můžeme nalézt i specifické stopy z místa činu jako například zeminu.¹⁵⁵ Bohužel v praxi se stává, že oblečení oběti není zajištěno, jelikož by poškozená osoba neměla v čem jít domů.¹⁵⁶ Proto bych navrhovala, aby pro tyto případy byla každá policejní stanice vybavena pár kusy erárního oblečení.

Při prohlídce těla oběti a jejího oděvu je důležité, aby k ní došlo co nejdříve po činu. Toto však bohužel může být mnohdy znesnadněno tím, že se oběť po znásilnění cítí „pošpiněná“ a její prvotní reakcí je umýt se a dát vyprat oblečení, čímž však smyje důležité stopy (viz kapitola 2.3.1. Újma způsobená oběti).

Prohlídka těla oběti může být jedním ze zdrojů sekundární viktimizace oběti. Problematické může být kromě už samotného převážení do ordinace i chování lékařů. Jejich postup bývá chaotický, při prohlídce se dotazují policistů, co od nich vlastně chtějí, lékařské zprávy jsou málo podrobné, nálezy jsou chybně interpretovány a v neposlední řadě odebraný biologický materiál je nevhodně zajištěn. Dlužno říci, že takovéto jednání nemusí být hnáno zlým úmyslem, na vině bývá někdy neznalost gynekologů, pro které je vyšetření znásilněných raritou.¹⁵⁷

Za dobrý příklad z praxe považuji „*Smlouvu o spolupráci při zajišťování lékařské péče obětmi znásilnění na území hlavního města Prahy*“. Tato smlouva byla uzavřena v roce 2013 mezi Policií ČR a podolským Ústavem pro péči o matku a dítě. V příloze nalezneme detailní metodiku postupu jak policie, tak i nemocnice, která má zabránit sekundární viktimizaci oběti při lékařské prohlídce.

Samotné lékařské vyšetření je dle dikce dokumentu prováděno pro tyto účely vyškoleným personálem, který má na paměti, že je potřeba postupovat velmi citlivě. Kromě základního gynekologického vyšetření je oběti obligatorně proveden stěr na zjištění přítomnosti spermií a jsou ošetřena případná zranění. Oběť je následně poučena o pozdních následcích znásilnění, jako jsou těhotenství, infekce nebo psychické obtíže. V neposlední řadě je lékařem nabídnuta postkoitální antikoncepce a profylaxe. Výstupem vyšetření je lékařská zpráva, která slouží jako podklad pro eventuální znalecký posudek, odebrané vzorky biologického materiálu a případná fotodokumentace.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ KOVÁŘ, Petr. *Sekundární viktimizace obětí při vyšetřování znásilněných a zneužívaných žen*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., s. 117.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 116.

¹⁵⁸ Metodika k postupu Policie České republiky a ÚPMD při vyšetřování oběti znásilnění ze Smlouvy o spolupráci při zajišťování lékařské péče obětmi znásilnění na území hlavního města Prahy ze dne 26. února 2013

Pozitivně hodnotím, že je ve smlouvě kladen důraz na, že má zpráva být napsána srozumitelně v českém jazyce včetně diagnózy, což, jak jsem zjistila při svém výzkumu, bohužel není úplně standardem. Jako příklad mohu uvést slova jako „*exkoriace*“ či „*kontuze*“. Až po konzultaci se slovníkem cizích slov jsem zjistila, že se jedná o obyčejné oděrky a zhmožděny. Není mi však známo, že by obdobné smlouvy byly uzavřeny i s jinými nemocnicemi v dalších městech. Do budoucna bych navrhovala, aby se se sjednáváním takovýchto smluv pokračovalo.

4.5.4 Prohlídka těla pachatele

Počátečním úkonem může být i prohlídka těla pachatele, pokud je ovšem znám a dopaden bezprostředně po činu. Smyslem prohlídky je nalézt stopy po styku s obětí či stopy, které vznikly, když se oběť bránila. Možnými stopami, jaké lze na těle pachatele nalézt, jsou různé škrábance či kousnutí. Za nehty se můžeme setkat s biologickým materiálem oběti, a to krví či buňkami vaginálního epitelu. Oděv může vykazovat stopy zápasu a biologického materiálu oběti. Všechny skvrny je nutno popsat a zdokumentovat jejich umístění. U obuvi lze najít stopy z místa činu, stejně tak na pachatelových šatech.¹⁵⁹

Veškeré stopy, které jsou na poškozeném a pachateli (a jejich oblečení) nalezeny a zdokumentovány, mají pro vyšetřování a následné objasnění trestného činu velký význam. Ostatně stejně významné je zjištění jejich případné neexistence.¹⁶⁰

4.5.5 Pátrání po pachateli

Pro vyšetřování znásilnění je ideální, pokud je oznámení o spáchání trestného činu učiněno co nejdříve, jelikož se tím zvyšuje pravděpodobnost rychlého dopadení pachatele. V těchto případech může být úspěšné pronásledování po horké stopě. Tímto způsobem mu může být překaženo zahlazování stop či další kriminální aktivity. Avšak je-li znásilnění oznámeno se zpožděním a totožnost pachatele není známa, využijí se operativně-pátrací prostředky za součinnosti kriminální policie.¹⁶¹

¹⁵⁹ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 87.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž.

Jestliže se nedaří zjistit, kdo je pachatelem, obrátí se většinou policie přes média na širokou veřejnost. Zde je ovšem důležité být velmi opatrný, aby nedošlo k dalšímu poškození oběti, například aby nebyla odhalena její totožnost.

4.6 Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování vyšetřování

Vyšetřovací verze napomáhají při zaplňování bílých míst případů z důvodu nedostatku počátečních informací. Zároveň mohou pomoci odhalit falešná oznámení. Vyšetřovací verze pomáhají vybrat vhodný postup a směr při objasňování konkrétní situace. Kvůli lživým obviněním je u znásilnění podstatné soustředit se i na verze týkající se oběti a jejich možných motivů.¹⁶²

U trestného činu znásilnění se můžeme setkat s těmito vyšetřovacími verzemi¹⁶³:

1. *Mezi pachatelem a obětí existuje nějaký vztah, možný je jejich kontakt. K znásilnění došlo, poněvadž pachatel není schopen navázat vztah, aby uspokojil své libido, případně mohl být obětí odmítnut. Taktéž je možné, že se jedná o sexuálně neuspokojenou osobu, nebo mohl být obětí pohlavně vydrážděn.*
2. *Mezi obětí a pachatelem neexistuje žádný vztah. Pachatel může být nějaký čas bez sexu, není schopen normálního erotického vztahu či je hodně potentní. Pachatel může být recidivistou, eventuálně sexuálním deviantem.*
3. *K trestnému činu nedošlo, jedná se o falešné oznámení.*

Zvláštností plánování vyšetřování znásilnění je jednoznačně časová tíseň, jednak hrozí pachatelova recidiva, dále pak stopy biologického charakteru jsou velmi náchylné ke zkáze. Proto je tak potřebná týmová spolupráce, protože je nezbytné provést více úkonů najednou.¹⁶⁴

4.7 Zvláštnosti následných úkonů

Následné úkony slouží k prověření vyšetřovacích verzí. Při vyšetřování znásilnění se setkáváme především s výsledkem obviněného, opakovaným výsledkem poškozeného, rekognicí,

¹⁶² KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 87-88.

¹⁶³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 432.

¹⁶⁴ Tamtéž.

prověrkou výpovědi na místě, experimentem, rekonstrukcí a expertizami. Nepříliš častá je pak konfrontace. Konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci a prověrku na místě řadí trestní řád mezi zvláštní způsoby dokazování.

Za nejvýznamnější a nejčastější úkony považují vzhledem ke svému výzkumu výslech obviněného, rekognici a expertizu, proto jim zde věnují největší prostor. Výslechu poškozeného se zde již věnovat nebudu, je popsán v předchozím úseku týkajícího se výslechu oznamovatele.

4.7.1 Výslech obviněného

Obviněným rozumíme podle zákona osobu, u které bylo zahájeno trestní stíhání ve smyslu § 160 odst. 1 trestního řádu, tedy jí bylo sděleno obvinění. Náležitosti výslechu upravuje § 91 tamtéž a následující ustanovení. Výpověď obviněného je zaznamenána do protokolu, pokud možno doslovně.

Při výslechu je nutno dbát na práva obviněného, které jsou obsaženy v § 33 a následujících trestního řádu. Pokud se obvinění týká znásilnění v odstavcích 2, 3 a 4, jsou splněny podmínky pro nutnou obhajobu podle § 36 trestního řádu.

Výslech je nejstarší kriminalistická metoda.¹⁶⁵ Všechny učebnice kriminalistiky uvádějí, že výslech dělíme na tři etapy – úvodní stádium, monolog a dialog. Při úvodním stádiu je zjištěna totožnost vyslychané osoby a její osobní údaje. Pro celý výslech je klíčové, aby byl od začátku navázán dobrý kontakt mezi vyslychajícím a vyslychaným, proto je důležité i například samotné přivítání, následný small talk či nabídnutí nápoje. Vhodně zformovaný kontakt motivuje vyslychaného spolupracovat a mluvit pravdu.¹⁶⁶

V úvodním stádiu musí být vyslychaný poučen o svých právech a následcích krivého obvinění či pomluvy a seznámen s předmětem a důvodem výslechu. Obviněný musí též být informován o možnosti sjednání dohody o vině a trestu, která se po letošní novele uplatní i u zvlášť závažných zločinů.

Ve fázi monologické hovoří vyslychaný sám, bez toho, aby byl bezdůvodně přerušován. Vyslychaný mluví volně, má příležitost spontánně vypovědět vše, co považuje za důležité, což

¹⁶⁵ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2003, s. 5. ISBN 80-7251-141-6.

¹⁶⁶ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, s. 186. ISBN 978-80-87713-08-2.

zároveň ukáže vyšetřovateli, co vše vyslýchaný ví, čemu se vyhnul a v neposlední řadě si i může učinit závěr, že výpověď je potencionálně nepravdivá.¹⁶⁷

Vyslýchaný může být ve svém monologu usměrněn, pokud je předmět výslechu velmi široký. Do promluvy se ale nezasahuje, i když je zřejmé, že vyslýchaný lže. Důvodem je, že je velmi pravděpodobné, že se sám zamotá do vlastních fabulací.¹⁶⁸

Závěrečnou etapou výslechu je dialog. Vyslychající se v této fázi doplňujícími otázkami snaží doplnit a konkretizovat informace získané z předchozího stádia či odstranit případné rozpory. Otázky by měly být krátké a jasné, nikdy nesmí být sugestivní či kapciózní. Z otázek nesmí být možné dovodit žádné další informace, vyslýchaný se musí spolehnout jen na svou paměť. Otázky by měly být kladeny chronologicky tak, jak šly události za sebou, nebo naopak (tedy od události k příčinám). Je též možné je pokládat tak, aby co nejvíce zapůsobily na psychiku vyslýchaného, tedy otázky se například budou týkat usvědčujících důkazů.¹⁶⁹

Vypovídá-li obviněný nepravdivě, může tak činit z několika důvodů. Nejčastěji půjde o obavu z právního postihu, krytí spolupachatele či spolupachatelů nebo touhu po pomstě. Mezi důvody lživé výpovědi patří i ochrana osob blízkých, zakrytí závažnější trestní činnosti a chyby v procesu vnímání, zapamatování a vybavování si informací.¹⁷⁰

Zvláštností výslechu obviněného při vyšetřování trestného činu znásilnění se týkají především intimní povahy tohoto činu a někdy i různého věku pachatele a oběti. Doporučeným postupem při výslechu obviněného je nechat ho prvně hovořit o svém životě, a poté zvláště i o tom pohlavním. Dále by se měl dotknout vztahu mezi ním a poškozeným či poškozenou, pokud nějaký existuje. Jestli ne, měl by objasnit, kdy a jak došlo k jejich kontaktu. Tvrdí-li ale, že k činu nedošlo, měl by nastínit, proč by ho poškozená osoba chtěla obvinít.¹⁷¹

Důležité je též od obviněného zjistit okolnosti průběhu sexuálního styku, tedy kdy a jak k němu došlo, zda byly přítomny nějaké další osoby, jakým způsobem poškozená osoba reagovala, zda se bránila nebo volala o pomoc, či jestli došlo k ejakulaci. Dále je podstatné určit, co se dělo poté, hlavně jak se poškozená osoba po činu chovala, co říkala, co měla na sobě nebo kudy odešla a kde se nachází.¹⁷²

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 187.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 188.

¹⁷¹ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 88.

¹⁷² Tamtéž.

Až po těchto zjištěních se radí přejít na předkládání důkazů a ptát se kupříkladu na vysvětlení zranění na těle oběti či obviněného, zničené oblečení a další věci, které svědčí o znásilnění.¹⁷³

4.7.2 Konfrontace

Konfrontace je upravena v § 104a trestního řádu. K tomuto úkonu je přistoupeno, pokud se výpovědi obviněného a svědka (či obviněného a spoluobviněného) neshodují v zásadních detailech – při konfrontaci jsou tedy postaveni sobě tváří v tvář. Ke konfrontaci tak může dojít až poté, co jsou osoby vyslechnuty. Konfrontován může být i svědek rozcházející se ve výpovědi s jiným svědkem. Ke konfrontaci dochází v řízení před soudem, dříve pouze výjimečně.

S konfrontací se u znásilnění a obecně i u sexuálních trestných činů lze setkat pouze okrajově, jelikož pro tento typ trestných činů není příliš vhodným nástrojem. Obviněný, jenž se většinou sám konfrontace dožaduje, by mohl oběť, která je pod značným psychickým tlakem, zastrašit a dezorientovat, čímž by mohl uvést její výpověď v pochybnost. Tak by se mohlo stát i v případě, když je mezi nimi citový vztah.¹⁷⁴ U poškozených mladších osmnácti let je v případě těchto trestných činů konfrontace s poškozeným dokonce zakázána zákonem.¹⁷⁵

K podobné obtížné situaci by mohlo dojít i u předstíraného útoku. Poškozený, motivován touhou po pomstě či nenávistí, může svou výpověď „zahrát“ značně přesvědčivě, a tak zmást vyšetřovatele. Křivě obviněný se zas vlivem citového napětí může bránit nepřesvědčivě a vypovídat nepřesně či zmateně.¹⁷⁶

Ve svém výzkumu jsem nenarazila na ani jednu konfrontaci.

4.7.3 Rekognice

Rekognici upravuje § 104b trestního řádu, dále na ni uplatníme i ustanovení o výpovědi obviněného a svědka. Rekognice je kriminalistická metoda identifikace, která spočívá ve znovupoznání objektů rekognice, těmi jsou většinou osoby a věci, výjimečně se může jednat i o

¹⁷³ Tamtéž, s. 89.

¹⁷⁴ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 89.

¹⁷⁵ § 104a odst. 5 poslední věta trestního řádu

¹⁷⁶ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 89.

zvířata. Subjektem rekonice může být pouze ten, kdo objekt skutečně vnímal svými smysly, nikdy ne třetí osoba, většinou se tedy jedná o očitého svědka nebo poškozeného.¹⁷⁷

Rekonice můžeme dělit podle různých kritérií. Podle druhu objektu rozlišujeme rekonice na rekonici osoby, ať už živé či mrtvé, rekonici zvířete, taktéž živého či mrtvého, a rekonici věci (hmotné i nehmotné). Rozlišujeme rekonici in natura a rekonici podle modelu, většinou se jedná o prohlížení fotografií. Dále ji můžeme klasifikovat na otevřenou, kdy se subjekt s objektem navzájem vidí, a skrytou, při které subjekt sleduje objekt rekonice přes polopropustné zrcadlo ve speciální výslechové místnosti.¹⁷⁸

Před samým započítím je subjekt rekonice poučen a vyslechnut ohledně okolností, za kterých objekt rekonice vnímal a podle čeho by daná osoba či věc mohla být identifikována. Znovu poznávaná osoba či věc ale nesmí být před rekonicí subjektu ukázána.

Při samotné rekonici je osoba, která má být poznána, ze zákona zařazena mezi alespoň tři další figuranty, přičemž si může vybrat, na které místo se zařadí. U tohoto úkonu je velmi důležité ohlídat, aby se osoby vzhledově od sebe moc neodlišovaly, například není možné mít jednoho černocha mezi samými bělochy, všichni by také měli být podobně oblečeni.

Pokud má k identifikaci osoby sloužit její hlas, vybírá si znovu poznávaná, v jakém pořadí promluví. I v tomto případě je nutné, aby se hlasy jednotlivých osob příliš nelišily. Je-li poznávána věc, měla by být zařazena mezi věci stejného druhu.

Na označení konkrétní osoby musí mít poznávající dostatek času, což bývá alespoň minuta na osobu. Po označení dané osoby musí poznávající uvést, na základě kterých specifických znaků tuto osobu poznal.¹⁷⁹ O rekonici je sepsán protokol, který by měl být co nejvíce podrobný. Mimo jiné je potřeba uvést, v jakém pořadí byly osoby nebo věci ukázány poznávajícímu, dále i doba a podmínky, které měl k pozorování a vyjádření k nim. U rekonice, která proběhne v přípravném řízení, bývá pořízen obrazový záznam.¹⁸⁰

I u rekonice platí, že čím dříve k ní dojde, tím lépe. Z důvodu zapomínání je proto vhodné, aby se s jejím provedením neotálelo, což by snížilo pravděpodobnost její úspěšnosti.¹⁸¹

Ústavní soud formuloval několik opatření, jejichž dodržení spolu se zněním zákona přispívá ke zvýšení důkazní síly rekonice. Při rekonici by měla být poznávána pouze jedna osoba

¹⁷⁷ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Cit. d., s. 219.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 220.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 222.

¹⁸⁰ § 55 odst. 3 trestního řádu

¹⁸¹ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Cit. d., s. 220.

neodlišující se od ostatních v obecných či specifických znacích. Poznávající osoba by měla být poučena, že se pachatel nemusí nacházet mezi ukazovanými – v tomto případě hovoříme o tzv. slepé rekognici, jejíž účelem je otestování spolehlivosti poznávající osoby. Dále Ústavní soud doporučuje uvážit, zda by nebylo vhodnější, aby rekognici vedl někdo, kdo neví, která z osob má být poznána a kdo je figurantem. Po rekognici je vhodné vyslechnout poznávajícího, jak moc si je jistý, i v tomto případě může být prospěšné, vede-li ho vyšetřovatel, který neví, kdo je poznávaný a kdo figurant. Důkazní sílu zvýší vyšší množství poznávaných osob (jak naživo, tak na fotografii) a případná dokumentace celého procesu na video.¹⁸²

Není-li možné při rekognici ukázat osobu, která by měla být při úkonu poznána (například protože je na útěku), je možné provést rekognici pomocí fotografií. Po rekognici podle fotek lze s jistým časovým odstupem přistoupit k rekognici in natura.¹⁸³

U trestného činu znásilnění je nutné počítat s tím, že pohled na pachatele znamená pro oběť velkou psychickou a emoční zátěž, proto je nutné, aby se rekognice zúčastnila v co největší možné duševní pohodě. Z tohoto důvodu se jedná o náročný úkon, který je důležité organizačně zvládnout. Pokud rekognici podstupuje nezletilý, je vhodné, aby k ní došlo přes jednocestné zrcadlo nebo za využití videotechniky.¹⁸⁴

Rekognice bývá typickým příkladem neodkladného a neopakovatelného úkonu podle § 160 odst. 4 trestního řádu. Vzhledem k neopakovatelnosti tohoto úkonu musí být ze zákona vždy k rekognici přibrána nezúčastněná osoba.

4.7.4 Prověrka výpovědi na místě

Prověrka výpovědi na místě je upravena v § 104e trestního řádu, přiměřeně pak lze použít ustanovení vztahující se k vyšetřovacímu pokusu v § 104c tamtéž. K prověrce je přistoupeno, pokud je zapotřebí osobní přítomnost svědka, podezřelého nebo obviněného za účelem doplnění či upřesnění informací majících vztah k určitému místu.

Prověrka je pro vyšetřování sexuálních trestných činů významným úkonem, doporučuje se ji provést s obviněným, který byl odhalen až po nějaké době. S poškozenou osobou je ideální ji

¹⁸² náleží Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I ÚS 3709/16

¹⁸³ náleží Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016

¹⁸⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 434.

vykonat co nejdříve. Avšak je-li poškozeným dítě, je potřeba zvážit, zda by prověrka nevedla ke zbytečnému připomínání traumatického aktu, čímž by mohlo dojít k jeho dalšímu psychickému ohrožení.

4.7.5 Vyšetřovací experiment

Vyšetřovací experiment (či vyšetřovací pokus) je upraven v § 104c trestního řádu. Pokus probíhá v uměle navozených podmínkách za účelem prověření, upřesnění či získání informací získaných v trestním řízení. Zjednodušeně řečeno, vyšetřovacím pokusem zjišťujeme, zda se událost mohla stát tak, jak bylo zjištěno, nebo jestli mohla osoba něco skutečně vidět či slyšet. K experimentu v přípravném řízení je přibrána nezúčastněná osoba. Dále je v některých případech vhodné přibrat i znalce.

U vyšetřování znásilnění nesmí při tomto úkonu dojít ke snížení lidské důstojnosti a k ohrožení účastníků na jejich zdraví a životě. Má-li se experiment týkat dětí, je opět potřeba zvážit, zda by nepřispěl k ohrožení jejich duševního a mravního vývoje.¹⁸⁵

4.7.6 Rekonstrukce

Rekonstrukci upravuje § 104d trestního řádu, přiměřeně pak lze použít ustanovení vztahující se k vyšetřovacímu pokusu v § 104c tamtéž. Tento úkon slouží k prověření výpovědi poškozeného, podezřelého, obviněného, či svědka při obnovení situace a okolností, za kterých došlo ke spáchání trestného činu.

K rekonstrukci znásilnění je přistoupeno pravidelně v těch situacích, kdy oběť zemřela. Lze ji využít taktéž v závěru vyšetřování k prověření získaných důkazů. Týká-li se rekonstrukce případu, ve kterém je poškozenou osobou dítě, je nutné posoudit, zda by tento úkon nezpůsobil další psychickou zátěž a neohrozil jeho duševní či mravní vývoj.¹⁸⁶

¹⁸⁵ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 90.

¹⁸⁶ Tamtéž.

4.7.7 Expertizy

U vyšetřování trestného činu znásilnění se lze setkat zejména se soudně lékařskou, soudně psychiatrickou, sexuologickou a kriminalistickou expertizou.

Soudně lékařské vyšetření slouží k ohledání těl pachatele i poškozeného, zdali se na nich naleznou stopy svědčící o proběhlé sexuální aktivitě případně stopy násilí. Vyšetřením dále zjišťujeme, jaký je tělesný vývin poškozeného a jestli byl způsobilý klást účinný odpor. Pomocí tohoto vyšetření zkoumáme, jestli ke znásilnění mohlo dojít tak, jak poškozená osoba uvedla, k jakým následkům na zdraví u ní vlivem tohoto trestného činu došlo, jaká zranění a stopy můžeme očekávat na pachateli, zda některý z účastníků znásilnění trpí nějakou pohlavní nemocí, či jestli je poškozená osoba těhotná a jak dlouho.¹⁸⁷

Soudně psychiatrické vyšetření slouží ke zjištění, jestli je obviněný stížen nějakou duševní poruchou, a pokud ano, jak se tato projevuje, případně jestli se můžeme domnívat, že se obviněný v budoucnu opět dopustí trestné činnosti. Dále se toto vyšetření zabývá otázkami, jestli je obviněný svou přítomností na svobodě nebezpečný pro ostatní, a jestli by pro něj byla vhodná ústavní léčba eventuálně jiné opatření. U poškozených naopak sleduje, zda netrpí duševním onemocněním, které se projevuje konfabulacemi nebo křivým obviňováním.¹⁸⁸

Sexuologická expertiza se zabývá obviněným, jeho pohlavními orgány, jejich vývinem a s tím souvisejícími případnými anomáliemi a odchylkami, které mohly mít vliv na spáchané znásilnění. Sexuologické vyšetření zjišťuje, jestli je obviněný schopen soulože případně oplodnění, jakým způsobem probíhal jeho dosavadní sexuální život a jak dosahuje uspokojení. Taktéž řeší, kdy při činu cítil největší pocit ukojení. Sexuologická expertiza bývá někdy spojena s psychiatrickým vyšetřením.¹⁸⁹

Velmi častými expertizami jsou expertizy kriminalistické. Při vyšetřování trestného činu znásilnění se setkáme hlavně s biologickými expertizami, s jejichž pomocí se analyzují biologické stopy, trasologickými expertizami, které slouží k identifikaci pachatele podle otisku chrupu nebo částí těla (kolena v měkké půdě) nebo určení totožnosti oblečení. Využívají se i expertizy chemické pro zkoumání mikrostop, jako jsou například vlákna.¹⁹⁰

¹⁸⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 434-435.

¹⁸⁸ KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Cit. d., s. 91.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 435.

Významné postavení patří forenzní genetické expertize, která zkoumá biologický materiál obsahující lidskou DNA. Při zajišťování vzorků pro genetické zkoumání je naprosto nezbytné použít ochranné pomůcky a veškeré vzorky nejenom správně označit, ale také zajistit před poškozením. Poševní a anální výtěry se provádí na tampon typu DispoLab případně jako nátěr na sklíčko. Skvrny na oděvu je potřeba nechat vysušit a zabalit do prodyšného obalu, trichologické stopy (vlasy, chlupy apod.) se sesbírají pinzetou do papírové obálky a zalepí, výškrab zpod nehtů se provádí s pomocí seříznuté špejle, která je poté vložena do zkumavky. Embryo, plodová voda, plod a placenta se zmrazí. Největším nepřítelem je u této expertizy hlavně teplo a vlhko, nesprávná fixace a kontaminace jiným biologickým materiálem.¹⁹¹

U sexuálně motivovaných trestných činů je někdy prováděna speciální analýza chromozomu Y, jejíž výsledkem je pak tzv. Y-STR profil DNA. Jak známo, chromozom Y se nachází jen u mužského pohlaví. Tento profil se dědí pouze v paternální linii, vždy z otce na syna. Tato metoda se uplatní, pokud je ve smíšeném vzorku malé množství mužského materiálu společně s velkým množstvím materiálu pocházejícího od ženského pohlaví. Příkladem by mohla být situace, kdy při znásilnění nedošlo k ejakulaci, avšak i přesto je předpokládán výskyt mužského genetického materiálu ve vaginálním výtěru. U Y-STR profilu nedochází k jednoznačné identifikaci jedince, s její pomocí se ale mohou sledovat příbuzenské vztahy v otcovské linii.¹⁹²

4.8 Zvláštnosti zapojení veřejnosti a zvláštnosti kriminalistické prevence

Zapojit veřejnost je možné už při raných stádiích vyšetřování, například při pomoci s pátráním po pachateli. Informací se ale doporučuje sdělovat jen omezené množství s ohledem na oběť – přeci jen je znásilnění velmi intimní záležitostí a oběť má právo na soukromí.¹⁹³

Co se týče prevence, měla by se týkat zejména zlepšení péče o děti v rodině i škole či ochranného sexuologického léčení. Dále by se pak měla zaměřit na aktivní policejní prevenci tam, kde hrozí páchání těchto činů, jako jsou například parky či dětská hřiště, a v neposlední řadě také vzdělání a osvětu.¹⁹⁴

¹⁹¹ VALERIÁN, Luboš. *Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR*. In: KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Cit. d., s. 165.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Cit. d., s. 435-436.

¹⁹⁴ Tamtéž.

Otázku prevence páchaní znásilnění považuji osobně za velmi důležitou, protože pevně věřím, že je mnohem lepší (nejen) této kriminalitě předcházet než se pak snažit vypořádat s jejími nesčetnými následky.

Myslím, že opravdu účinnou prevencí sexuálního násilí může být kvalitní sexuální výchova, která by se učila už na prvním stupni základních škol. Bohužel, výzkum¹⁹⁵, který provedla Česká středoškolská unie, ukazuje, že 47 % studentů ve škole nezískalo žádné informace o sexuálním a partnerském životě. Pokud už škola studentům nějaké poznatky poskytla, týkaly se většinou pohlavních chorob a antikoncepce. O problematice konsentu, sexuální orientace, genderových rolí, domácím násilí či pornografii nepadá ve školách téměř ani zmínka. 80 % dotázaných studujících si ale myslí, že sexuální výchova je důležitá a chtělo by se jí ve škole věnovat.

I já jsem měla ve škole podobné zkušenosti. V rámci pár hodin jsme byli poučeni o menstruaci, pohlavních chorobách a zabránění těhotenství. O vztazích, důležitosti konsentu či sexu jako takovém jsme se nikdy neučili. Je smutné, že se výuka od dob mého studia v tomto směru zatím příliš neposunula.

¹⁹⁵ Zpráva z průzkumu – sexuální výchova na středních školách [online]. Česká středoškolská unie, 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://stredoskolskaunie.cz/wp-content/uploads/2020/11/Zprava-z-pruzkumu-sexualni-vychova-na-strednich-skolach.pdf>

5 Empirický výzkum

Jelikož jsem teoretické poznatky, které jsem o znásilnění a jeho vyšetřování získala studiem odborné literatury, chtěla konfrontovat s tím, jak to chodí v praxi, rozhodla jsem se udělat svůj vlastní výzkum. Jeho východiskem mi bylo studium spisů a jejich následná analýza. Kontaktovala jsem proto Okresní státní zastupitelství v Táboře a Obvodní oddělení Tábor Policie ČR s prosbou o prostudování případů znásilnění, kterými se v posledních letech zabývali. Díky vstřícnému přístupu obou institucí mi tak bylo umožněno. Případy, které jsem zkoumala, byly vybrány tamními policisty a státními zástupci, já jsem na složení vzorku neměla žádný vliv.

Cílem mého výzkumu bylo vyhotovit statistiku vybraných faktorů případů znásilnění a následně je porovnat s nabytými teoretickými znalostmi. Zkoumáním spisů jsem také chtěla potvrdit či vyvrátit níže uvedené hypotézy.

První hypotéza se týká problematiky pozdních oznámení. Domnívám se, že většina znásilnění je oznámena do pár dní či maximálně do týdne od spáchání, oznámení přijatá po této době budou spíše výjimkou.

Druhá hypotéza se týká vztahu mezi obětí a pachatelem. S ohledem na předchozí uvedené kriminologické výzkumy se domnívám, že drtivá většina znásilnění se odehraje mezi osobami, které se dobře znají. Pachatelem bude podle této hypotézy většinou partner nebo kamarád oběti.

Třetí hypotéza se týká falešných obvinění. Soudím, že se jedná o spíše marginální téma, pro média nicméně vděčné a nafukované pro větší čtenost, a že ve skutečnosti se vyskytují jen zřídka. Mám za to, že se jimi oznamovatel snaží získat pozornost, či je používá jako taktickou pomůcku v rámci soudní pře o svěřeni dítěte do péče.

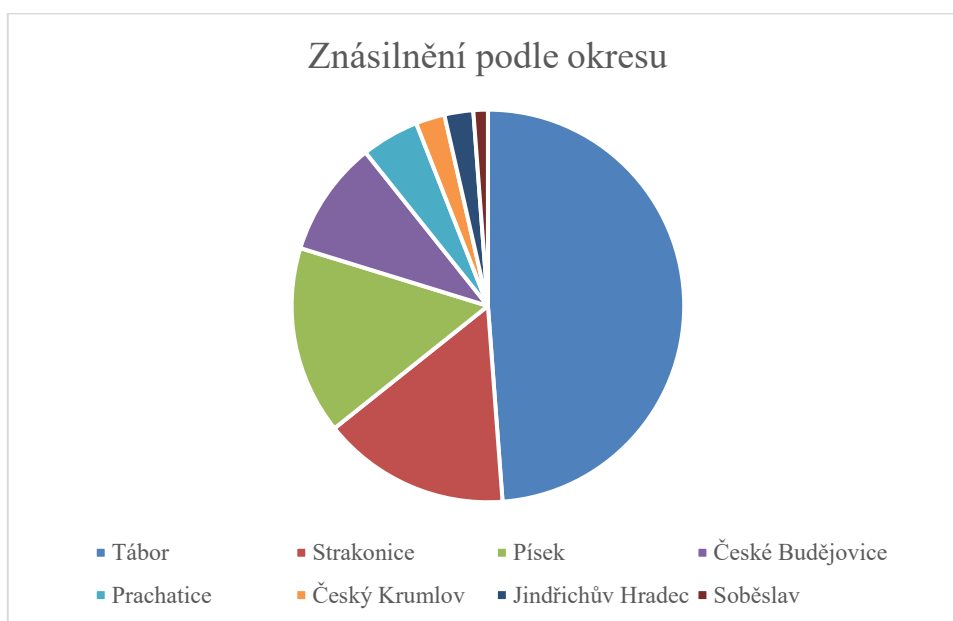
Pro můj výzkum mi bylo umožněno prozkoumat některé soudní i policejní spisy týkající se trestného činu znásilnění, které se odehrály v Jihočeském kraji v posledních cca 12 letech. Celkem jsem prostudovala 84 případů, které byly nahlášeny Policii, z nichž se jich do stádia řízení před soudem dostalo 49. Kromě těchto kauz jsem měla k dispozici ještě 7 případů, které se ukázaly jako vymyšlené, proto je tedy nezahrnuji do následujících statistik a grafů.

Analýza probíhala tak, že jsem si spisy pročetla a poznamenala si pro mě relevantní informace, které jsem následně analyzovala. Zajímalo mě především skutkový děj každého znásilnění, v jakém prostředí proběhlo a také v jaké roční době. U pachatele jsem chtěla znát jeho pohlaví, věk, státní příslušnost, předchozí kriminální minulost, případnou parafilii, a byl-li odsouzen, pak výši jeho trestu. Dalším z faktorů, kterým jsem se zabývala, byla přítomnost návykových látek. U oběti mě také zajímalo pohlaví a věk, dále zdali pachatele znala, kdy znásilnění ohlásila a jestli utrpěla kromě fyzické i psychickou újmu. V neposlední řadě bylo pro mě důležité vědět, zda si oběť

musela projít sekundární viktimizací před OČTŘ. Tu jsem zjišťovala z protokolů o výsleších a protokolů o hlavním líčení.

5.1 Znásilnění

Jako první jsem se zabývala samotným trestným činem. Z 84 znásilnění se jich 41 odehrálo v okrese Tábor, po 13 v okrese Písek a Strakonice, 8 v okrese České Budějovice, 4 v okrese Prachatice, po dvou v okresech Jindřichův Hradec a Český Krumlov a 1 v okrese Soběslav.

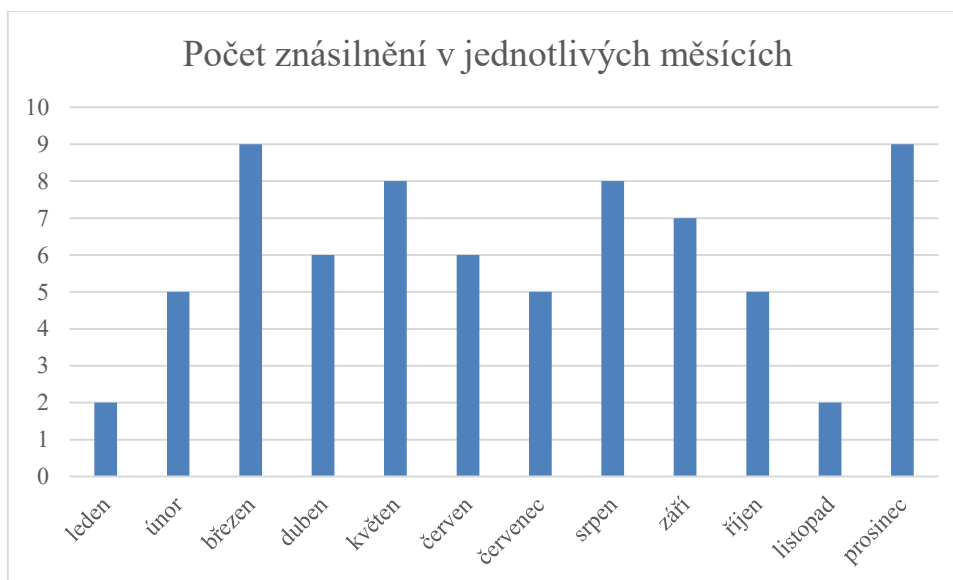
Graf č. 5 – Počet znásilnění podle okresů

Zdroj – vlastní analýza 84 ohlášených případů znásilnění

Co se týče doby, ve které se jednotlivé skutky z mnou zkoumaného vzorku 84 případů odehrály, jedno znásilnění se stalo v roce 1990 (avšak nahlášeno bylo až v roce 2012), jedno v roce 2009, sedm v roce 2010, 8 v roce 2011 a 7 v roce 2012. Nejvíce znásilnění se odehrálo v letech 2013 a 2014 – v obou letech to bylo po deseti případech. Dále z roku 2015 jsem měla k dispozici 7 případů, 6 případů z roku 2016, 4 z roku 2017, po třech z let 2018 a 2019 a z roku 2020 pak jeden případ. Tato čísla se ovšem vztahují jen na kauzy, kdy se odehrálo pouze jedno znásilnění. Zbylých 16 kauz se týkalo dlouhodobě se táhnoucího partnerského domácího násilí, kde ke znásilnění docházelo pravidelně po dobu několika let (v nejkratších případech se jednalo o dva roky, v nejdelším šlo o 11 let).

Dále mi přišlo zajímavé zjistit, v jakém ročním období se odehrálo znásilnění nejčastěji a v jakém prostředí, zda venku či uvnitř. Co se týče měsíců, nejsou v grafu opět zahrnuta ta

znásilnění, která se dělá opakovaně v rámci dlouhodobých domácích násilí. Nejvíce znásilnění ve zkoumaném vzorku se pro mě překvapivě odehrálo shodně v březnu a v prosinci, naopak nejméně jich bylo v lednu a listopadu. Převáděno na roční období nejvíce znásilnění proběhlo v letních měsících (zhruba od května do září), což jsem očekávala, a nejméně v zimě.

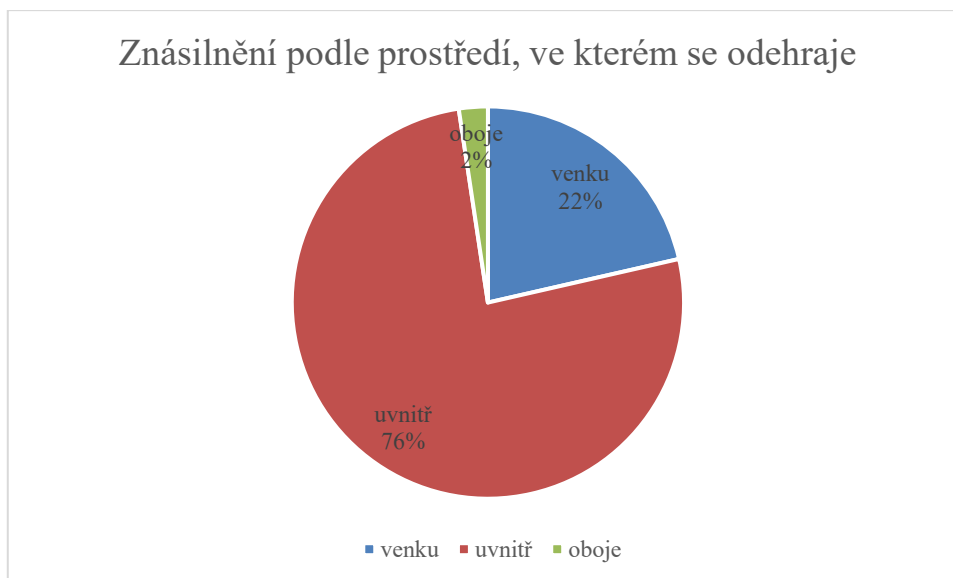
Graf č. 6 – Počet znásilnění v jednotlivých měsících

Zdroj – vlastní analýza případů znásilnění

Analýza spisů dále ukázala, že nejvíce znásilnění bylo spácháno v interiérech, a to celých 76 % případů. Jednalo se hlavně o domy či byty, setkala jsem se ale i chatami, ubytovnami, hotelem, diskotékou, barem, garáží, schodištěm bytového domu, internátem a dětskou psychiatrickou léčebnou. Z toho pak 5 znásilnění proběhlo v autě – osobním, nákladním i v karavanu. Venku byla spáchána zhruba pětina případů. Znásilnění v exteriéru byla spáchána na ulici, v parku, v lese či na louce. Asi nebude překvapením, že znásilnění spáchaná venku byla častější v letních měsících, kdy je venku tepleji.

Dva z případů znásilnění se odehrály jak vevnitř, tak venku. V prvním případě pachatel přepadl nezletilou dívku v podchodu u obchodního domu, kde ji zasunoval prsty do vaginy. V činu poté pokračoval ve sklepě nedalekého domu, kam ji následně zatáhnul. Ve druhém případě pachatel v noci přepadl na ulici mladou ženu a vykonal na ni soulož. Poté ji nožem a výhružkami donutil jít s ním k němu domů. Po cestě ji znásilnil ještě jednou na břehu řeky. U sebe doma ji poté zamknul a ve znásilňování pokračoval po zbytek noci. Ráno ji pustil a doprovodil kus cesty domů.

Závěrem lze říci, že se znásilňuje víceméně kdekoli.

Graf č. 7 – Poměr znásilnění podle prostředí, ve kterém se odehrálo

Zdroj – vlastní analýza 84 případů znásilnění

Co se týče skutkového děje, naprosto drtivá většina znásilnění naplnila skutkovou podstatu § 185 odst. 1, 2 písm. a), tedy se jednalo o vynucenou soulož či jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Přijde mi zajímavé, že typické znásilnění se vlastně neodehrává v základní skutkové podstatě, ale naplňuje skutkovou podstatu kvalifikovanou.

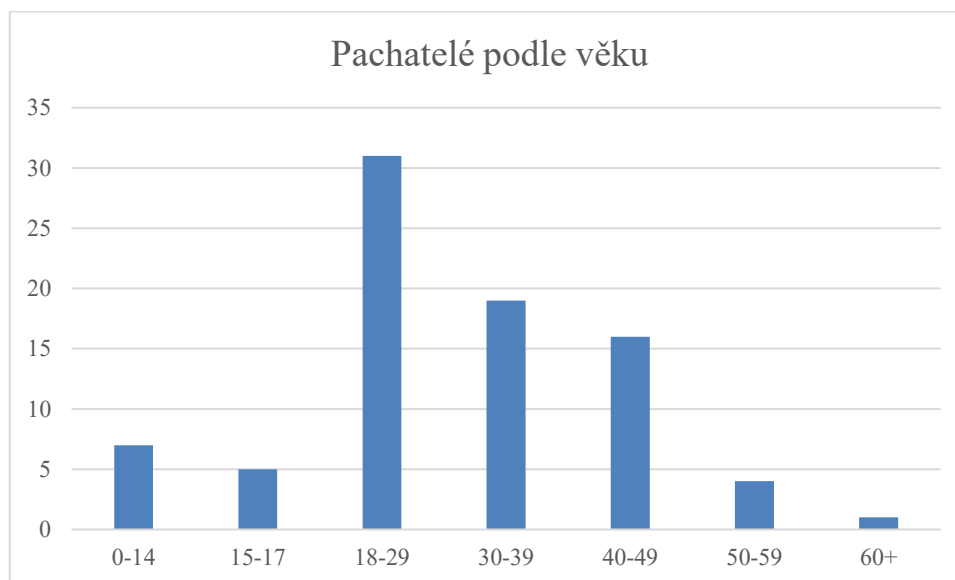
Téměř vždy se se jednalo o dokonané trestné činy, ve stádiu pokusu bylo 9 trestných činů znásilnění. S přípravou jsem se nesečkala. Pokud bylo znásilnění v jednočinném souběhu, jednalo se většinou o kauzy s domácím násilím, není tedy překvapující, že pachatel navíc spáchal i trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ).

5.2 Pachatel

Z 84 spisů bylo za pachatele označeno celkem 88 osob. Obžaloba byla podána na 62 z nich, odsouzených nakonec bylo ještě méně, a to pouhých 30. V pěti případech nebyl vypátrán pachatel. Pro účely svého výzkumu jsem za pachatele považovala všechny osoby, které byly ve spisech za pachatele označeny.

Všichni pachatelé byli muži. Drtivá většina z nich jednala sama, spolupachatelství se vyskytlo jen ve dvou kauzách. V prvním případě se jednalo o čtyři nezletilé chlapce ve věku 14, 11, 11 a 9 let, kteří v lese znásilnili svou spolužačku. Ve druhém případě šlo o dva sedmnáctileté chlapce, kteří v parku přepadli svou kamarádku a pod pohrůžkou násilí donutili k souloži ve křoví.

Věkový profil pachatelů znásilnění byl podle mého očekávání. Nejsilněji byli zastoupeni muži nacházející se v období od rané dospělosti do zhruba 30 let. Druhou nejsilnější skupinou byli třicátníci a pak čtyřicátníci. S přibývajícím věkem počet pachatelů znásilnění očekávaně klesal. Nejstarším pachatelem byl muž ve věku 65 let. Zahanbit se nenechali ani nezletilci, 7 jich bylo mladších 15 let, a tedy nebyli trestně odpovědní, nejmladšímu bylo devět let. Ve věku 15 až 17 let jsem zaznamenala 5 pachatelů.

Graf č. 8 – Poměr pachatelů znásilnění podle věku

Zdroj – vlastní analýza 84 případů znásilnění

Pachatelé byli Češi, jedinými výjimkami byli tři muži s občanstvím Rumunska a jeden muž s občanstvím Rakouska. Většinou se jednalo o prvopachatele, jen asi desetina měla za sebou nějakou trestní minulost, a to násilného charakteru. Že budou pachateli hlavně našinci, jsem vzhledem k mnou zkoumané lokalitě čekala. Domnívám se, že větší počet cizinců by se vyskytl ve velkých městech – například v Praze.

Za klíčový poznatek jsem považovala, zda pachatelé trpěli nějakou parafilii. Odpověď zní, že se ve zkoumaném vzorku parafilie vyskytla jen velmi vzácně. Z 88 pachatelů byla zjištěna jen u 5. Přijde mi zajímavé, že všichni ti, co byli s nějakou parafilii diagnostikováni, se dopustili znásilnění na dítěti. U dvou pachatelů byla zjištěna neúplná sexualita neboli tzv. sexuální infantilismus, kdy chybí vlohy pro namlouvání a pachatel nerozlišuje věk sexuálních objektů. Jeden pachatel trpěl poruchou sexuální preference, a to sadomasochismem, dále měl tendence k triolismu (sexuální aktivity za účasti alespoň tří osob), mysofilii (fetišistické zaměření na špinu nebo páchnoucí odpadky) a hebefilii (preference nezletilých dívek). Jeden muž měl thygatrofilii,

kdy je erotický zájem zaměřen výhradně na vlastní dceru. Ostatním dvěma byla diagnostikována hebefilie.

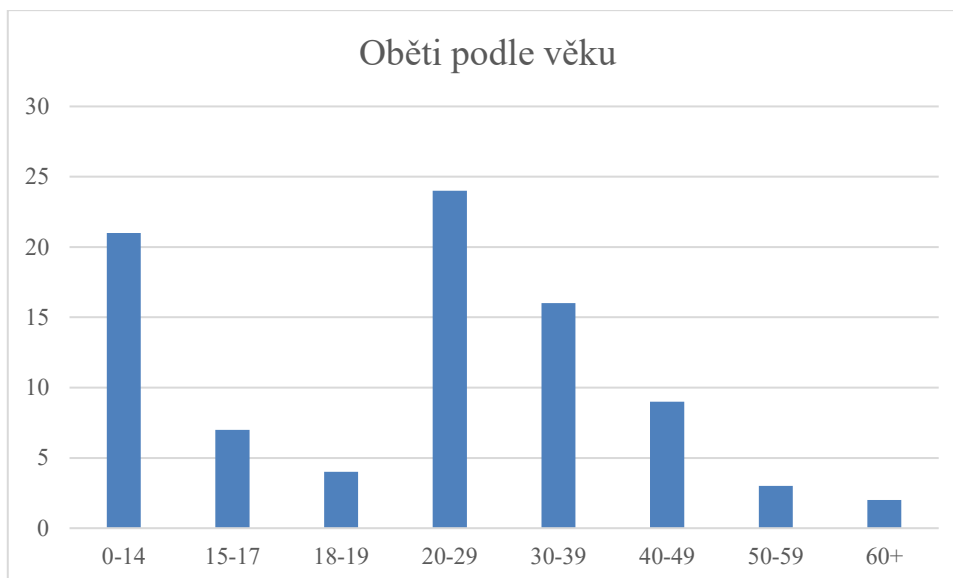
Dalším zkoumaným faktorem bylo, zda byl pachatel v době spáchání činu pod vlivem nějaké návykové látky. Z 88 pachatelů byla přítomnost návykové látky zjištěna jen u devíti. Těchto 9 pachatelů bylo pod vlivem alkoholu.

Výše trestu většinou odpovídala návrhu v obžalobě. Téměř vždy se jednalo o nepodmíněný trest odnětí svobody v délce okolo tří let. Trest se tedy blížil spíše spodní hranici zákonné výměry. Nejsem zastáncem drakonických sankcí, musím ale přiznat, že mi tyto tresty přišly vzhledem ke společenské závažnosti znásilnění nízké. Byl-li odsouzen cizinec, přibyl jako další trest i vyhoštění. Čtyřem pachatelům-parafilikům soud uložil vedle trestu odnětí svobody také ústavní sexuologické ochranné léčení. Ve dvou případech k trestu odnětí svobody soud uložil protialkoholní léčení.

5.3 Oběť

V rámci mnou zkoumaných 84 spisů se stalo celkem 86 osob obětí trestného činu znásilnění – v jednom případě totiž pachatel znásilnil tři oběti. 81 obětí bylo ženského pohlaví, pouhých 5 obětí byli muži – z toho jeden trans muž. Byl-li obětí muž, jednalo se vesměs o ještě nezletilé chlapce. Jedna z obětí byla při činu těhotná, jedna menstruovala.

Nejčastěji se obětí staly osoby mezi 20 až 29 lety. Co mě naprosto šokovalo, byl poznatek, že druhou nejčastěji se vyskytující se obětí byly děti, kterým dosud nebylo patnáct let. Nejmladšími oběťmi byly dvě pětileté děti. Další poměrně velkou skupinou byly osoby od 30 do 39 let. Našly se i dvě oběti, kterým bylo přes šedesát, nejstarší z nich bylo 65 let.

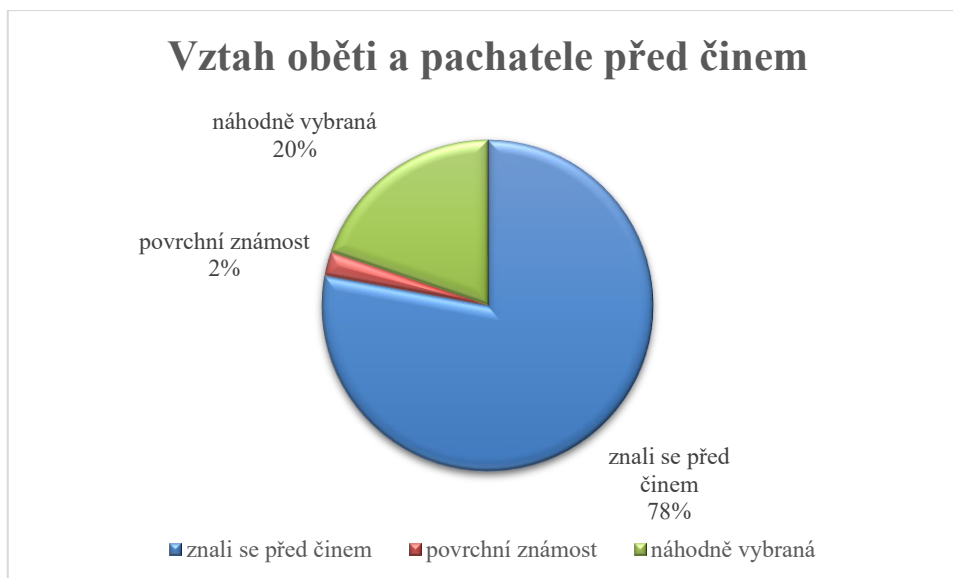
Graf č. 9 – Počet obětí znásilnění podle věku

Zdroj – vlastní analýza 84 případů znásilnění

V souvislosti s věkem oběti mě zajímalo, jestli si pachatelé vybírají oběti stejně staré jako oni sami, či spíše mladší. V mnou zkoumaných případech pachatel spíše zůstával ve své věkové kategorii. Nedá se tedy říci, že by pachatelé preferovali výrazně mladší ročníky, naopak několik mužů dvacátníků znásilnilo ženy, kterým bylo přes padesát.

Co se státní příslušnosti týče, oběti byly Češi, pouze dvě osoby měly občanství Rumunska. Pod vlivem návykové látky bylo jen 5 obětí, jednalo se téměř vždy o alkohol. Oběť se většinou opila společně s pachatelem. Jen v jednom případě hrál roli pervitin, kterým před činem pachatel svou oběť úmyslně zdrogoval.

Zřejmě nejzajímavější znalostí týkající se oběti pro mě byla informace o jejím vztahu s pachatelem. Z 86 obětí se 67 s pachatelem znalo již před činem, 2 byly povrchní známosti a 17 osob mělo tu smůlu, že si je pachatel vybral úplnou náhodou. Pokud se před činem už nějakou dobu znali, bylo to ve 30 případech proto, že se jednalo o partnera či ex partnera oběti. Ve 23 případech šlo o jejího kamaráda či známého, ve 13 případech dokonce o člena rodiny. V 1 případě pak znásilňoval souseď. Lze tedy konstatovat, že moje hypotéza o blízkém vztahu oběti s pachatelem byla potvrzena.

Graf č. 10 – Vztah oběti a pachatele před činem

Zdroj – vlastní analýza 84 případů znásilnění

Třetina obětí znásilnění nahlásila ještě ten samý den, asi čtvrtina pár dní po spáchání, maximálně však do týdne od činu. Oběti domácího násilí většinou přišly znásilnění ohlásit do několika týdnů po posledním útoku. Jedna oběť oznámila znásilnění po roce, jedna po dvou letech a jedna po pěti. Rekordem bylo znásilnění ohlášené po 12 letech od spáchání, v tomto případě však policejní orgán musel rozhodnout o odložení věci, neboť trestní odpovědnost zanikla z důvodu promlčení. Z těchto údajů je zřejmé, že má hypotéza, že většina znásilnění bývá ohlášena do pár dní či maximálně do týdne od spáchání, byla potvrzena. Znásilnění v drtivé většině nahlásila sama oběť, v případech, kdy bylo znásilněno dítě, tak většinou učinila jeho matka, případně vychovatelka.

Další mnou zkoumaným faktorem byla újma, která byla oběti způsobena. Co se týče tělesné újmy, byla hlavně lehčího charakteru, jako jsou různé oděrky či pohmožděniny, a to zejména na rukou a nohou. Jen jedna z obětí měla zranění velkého rozsahu, kdy ji pachatel rozbil hlavu, nos, zlomil pánev a obě kolena, rekonvalescence poté trvala dlouhé měsíce. Jednu oběť polil pachatel benzinem.

Jen asi desetina obětí utrpěla psychickou újmu, jednalo se spíše o mladší ročníky, především děti. Těmto obětem byla diagnostikována posttraumatická stresová porucha. Ta se u nich projevovala hlavně jako úzkost, znovuožívání vzpomínek, strach, podrážděnost, vyhýbání se lidem nebo neklidný spánek. Jedné ženě byl zjištěn syndrom týrané osoby.

V neposlední řadě byla některým obětem způsobena škoda na majetku. Tak se stalo ale jen v asi 10 případech, šlo většinou o zničené oblečení. V jednom případě byly prodřené boty, protože

pachatel obět' táhl po zemi. V dalším případě byla oběti odcizena drobná hotovost, ve dvou případech mobil. Jedné oběti byl přetržen řetízek.

Sekundární viktimizaci jsem zaznamenala ve zhruba třetině spisů, což bylo o něco lepší, než jsem původně očekávala. Nejhůře na tom byly oběti, které nahlásily znásilnění svým partnerem. Pro tyto oběti bylo charakteristické naprosté nepochopení ze strany okolí, které jim vyčítalo, že trhají rodinu, že toho moc nadělají a nemají brát dítěti tátu. Oběti někdy tento tlak nevydržely a vzaly zpět souhlas s trestním stíháním. Řádově se jednalo o 5 kauz.

Dalším významným zdrojem druhotné újmy bylo hlavní líčení. Zde byly nejvíce problematické hlavně dotazy obhájců obžalovaných, popřípadě jejich závěrečné řeči. Považuji za naprosto nepřístojné, aby se ptali na otázky typu, kdy a jak přišla oběť o panenství, jak často střídá partnery, jaký má vztah k mužům, zda měla někdy sex na jednu noc nebo jestli měla při znásilnění orgasmus. V závěrečných řečech část viny svalovali na oběť. Stalo se tak v 15 případech.

Co se týče OČTŘ a jejich přístupu k oběti, dá se říci, že jsou víceméně informovány, jak se mají k obětem znásilnění chovat, k čemuž podle mého mohlo přispět přijetí zákona o obětech trestných činů. Netaktní chování či nevhodné dotazy jsem zaznamenala v osmi kauzách, a to ze strany vyšetřujících policistů. I zde se policisté dotazovali na předchozí (a s činem nesouvisející) pohlavní život oběti. Při těch znásilněních, kdy bylo obětí dítě, se ale chovali všichni korektně.

5.4 Falešná obvinění

Při svém výzkumu jsem měla k dispozici celkem 7 případů falešného obvinění ze znásilnění. Dvě kauzy byly z roku 2008, čtyři z roku 2011 a jedna z roku 2013. Všechny se měly odehrát v Táboře. Údajnými oběťmi bylo šest žen a jeden muž. Věkově se jednalo o 5 mladých žen kolem dvaceti let věku, jednu ženu ve věku 39, muži bylo 63 let. Jejich motivem byla hlavně touha po pozornosti.

Konkrétní pachatel byl oběťmi označen jen ve dvou případech. V jednom se jednalo o ženu, která obvinila dva své známé, že ji nedávno znásilnili v parku. Neustále ale měnila datum, kdy se tak mělo stát, a navíc se ukázalo, že jeden z mužů je již několik let ve vězení. V druhém případě žena obvinila ze znásilnění svého bývalého přítele, při vyšetřování však vyšlo najevo, že takto pravidelně řeší své rozchody a podobná oznámení podala i na své další ex partnery.

Ostatní údajné oběti ve svých oznámeních nejmenovaly nikoho konkrétního, většinou se jednalo o vágní popisy osob i okolností, za kterých mělo ke znásilnění dojít, a tak bylo vždy celkem jasné, že šlo o vymyšlené události. Například jedna z obětí popisovala, že se k ní někdo v noci

vloupal a celou noc znásilňoval, když však přijeli policisté na místo, nikde nebyly žádné stopy, které by o něčem takovém svědčily. Dvě oběti si vymyslely přepadení na ulici, jedna na zastávce, po shlédnutí záznamů z kamer ale bylo jasné, že se tak nestalo. S jednou z žen se chtěl rozejít přítel, a tak, aby mu jí bylo líto a neudělal to, vymyslela si, že byla znásilněna.

Všechny tyto věci byly tedy odloženy. Co se týče mé hypotézy ohledně falešných obvinění, ukázalo se, že jich skutečně nebývá mnoho. Hlavním motivem je touha po pozornosti či řešení rozchodu. Naopak jsem nenarazila na žádný případ, kdy by falešné oznámení sloužilo jako „zbraň“ u opatrovnického soudu. V tomto dílčím jevu se tedy hypotéza nepotvrdila.

5.5 Závěrečné poznatky a úvahy de lege ferenda

Můj výzkum analyzoval 84 případů znásilnění (a 7 případů vymyšlených), které se staly v Jihočeském kraji v předchozích zhruba dvanácti letech. Co se týče mnou vytyčených hypotéz, lze konstatovat, že v zásadě obstály. Analýza spisů ukázala, že většina znásilnění neprobíhá jako přepadení neznámým šílencem v noci v parku, ale jako čin, který se odehrává doma za zavřenými dveřmi od osob, které milujeme a jsou nám blízké. Pokud se oběti znásilnění rozhodnou nahlásit, činí tak do několika dní od spáchání. Falešná obvinění nejsou tak rozšířeným fenoménem, jak by se někdy mohlo z médií zdát.

Při konfrontaci spisového materiálu s teorií se ukázalo, že znásilnění skutečně nejčastěji spáchá mladý muž, který je českým občanem, nemá předchozí záznam v rejstříku a netrpí žádnou parafilií. Obětí bývá většinou žena, která se s pachatelem velmi dobře zná. K činu pak dojde u někoho z nich doma.

Co se týče primární újmy, velice mě překvapilo, jak málo OČTŘ zkoumají psychickou újmu oběti. Pokud se obětí stalo dítě, docházelo k vypracování znaleckých posudků téměř vždy, u dospělých ale jen u naprostého minima. Myslím, že se jedná o hrubé podcenění situace a v budoucnu by bylo na místě se diagnostice této újmy věnovat svědomitěji. Tak traumatický zážitek, jako je znásilnění, si oběť s sebou nese do konce života a čím dříve se jí dostane psychické pomoci, tím bude mít lepší kvalitu života a tím méně ji bude prožité znásilnění v budoucnu ovlivňovat.

Ruku v ruce s častějším zjišťováním psychické újmy jde dle mého názoru otázka následného vymáhání náhrady škody. Při analýze spisů jsem bohužel neviděla, že by byla často uplatňována, ať už majetková za například zničené oblečení, natož ta nemajetková. Myslím, že tento stav mohl být zapříčiněn hlavně tím, že oběť nebyla téměř nikdy zastoupena advokátem, který by ji mohl

poskytnout právní poradenství. Advokát by ji jistě informoval i o možnosti peněžité pomoci od státu, která jí ze zákona přísluší (viz kapitola 2.3.4. Pomoc obětem).

Dalším pro mě překvapivým zjištěním bylo, že vůbec v žádném spisu nebyla využita možnost ochrání osobních údajů oběti před pachatelem. Chápu to samozřejmě tehdy, kdy se pachatel s obětí znají, nicméně v ostatních případech by bylo podle mého názoru vhodné tohoto opatření využít, což by jistě přispělo k větší psychické pohodě oběti.

V souvislosti se zákonem o obětech trestných činů by bylo do budoucna vhodné zvážit, zda by některé instituty mohly být aplikovány automaticky a nikoli až na žádost oběti. Příkladem by mohlo být zabránění kontaktu s pachatelem při úkonech trestního řízení, před jejich započítáním i po jejich skončení, poskytnutí bezplatné odborné pomoci, nebo opakované poučení oběti o jejích právech.¹⁹⁶

Zajímavým fenoménem, na který jsem ve spisech narazila, bylo zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním. Přiznám se, že mě před provedením výzkumu ani nenapadlo, že by tento institut mohl být zneužit okolím oběti pro její další útlak. Možným řešením tohoto problému by bylo vyjmout znásilnění z výčtu trestných činů, pro jehož stíhání dává poškozený svůj souhlas. Za další bych zvážila omezit dobu, do kdy může být souhlas vzat zpět, a to například do podání obžaloby. V jednom případě, na který jsem při výzkumu narazila, byl totiž souhlas vzat zpět až při hlavním líčení, což mi přijde jako zbytečné plýtvání času i prostředků všech zúčastněných.

Prostor pro zlepšení vidím i u profesí, které s oběťmi znásilnění přicházejí do styku. Nebylo by na škodu, kdyby policisté, státní zástupci, soudci, znalci, ale i psychologové či lékaři podstupovali školení o problémech sekundární viktimizace a jejímu zamezení. Pro samotné vyšetřování bych navrhovala obligatorní využití speciálních výslechových místností nejen pro nezletilé, ale i důsledné využívání moderní techniky pro snížení počtu výslechů.

Pozitivně bych vnímala ratifikaci Istanbulské úmluvy¹⁹⁷. Úmluva totiž obsahuje řadu opatření týkajících se prevence či osvěty, zabývá se dostupností služeb pro oběti, azylovými domy a telefonními linkami pomoci, dále řeší například školení pro odborníky či kooperaci státu s médiem a neziskovým sektorem. České republice by Istanbulská úmluva mohla pomoci zlepšit přístup

¹⁹⁶ Až pro 80 % obětí bývá prvotní poučení nesrozumitelné a dlouhé, proto by podle mě bylo vhodné, aby bylo opakováno klidně při každém úkonu. JEŽKOVÁ, Veronika. *Právev proti násilí na ženách: Bílá místa české legislativy*. Praha: proFem, 2016, s. 96. ISBN 978-80-904564-7-1.

¹⁹⁷ *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Istanbulska_umluva.pdf

k obětem ze strany policie, ale třeba i zdravotnického personálu, sjednotit roztržitost systému pomoci obětem či snížit dodnes přetrvávající vysokou míru tolerance k některým formám násilí. Kladně hodnotím, že úmluva též vyžaduje podporu výzkumu a sběr dat pro zvyšování povědomí veřejnosti a šíření znalostí, což je podle mě zcela zásadní pro boj s mýty, jež znásilnění obklopují.

Závěr

V úvodu této diplomové práce jsem vytyčila cíl práce, kterým bylo popsat specifika metodiky vyšetřování trestného činu znásilnění. Tato práce ukázala, že vyšetřování znásilnění provází mnohá úskalí. Tento čin je zatížen vysokou latencí, jediným svědkem bývá sama oběť, ke znásilnění navíc dochází za zavřenými dveřmi. Na jednu stranu vyšetřovatelé potřebují zjistit co nejvíce informací o trestném činu, na stranu druhou by nemělo docházet k sekundární viktimizaci. Dalo by se vlastně říci, že už od počátku nejsou karty rozdány férově a vyšetřování znásilnění bývá poměrně náročné na schopnosti, znalosti i zkušenosti vyšetřujících orgánů.

První kapitola byla věnována skutkové podstatě trestného činu znásilnění, český trestní zákoník obsahuje poměrně širokou definici, kterou dále doplňuje judikatura. Pro znásilnění je charakteristické dvoufázové jednání, přičemž prvně dochází k použití násilí (či zneužití bezbrannosti) a následně k sexuální aktivitě. Obětí znásilnění se může stát kdokoli bez ohledu na pohlaví, věk, povolání či způsob života. Jsem toho názoru, že vymezení skutkové podstaty je v zásadě dostatečně obsáhlé, do budoucna bych však doporučila přidání nenávistné pohnutky jako jeden ze znaků kvalifikované skutkové podstaty a rozšíření ochrany pro sexuální orientaci a pohlavní identitu z důvodu sexuálních útoků na LGBT komunitu.

Druhá kapitola se zabývala kriminologickými aspekty znásilnění. Znásilnění je bohužel zatíženo vysokou latencí, na jejíž přesném čísle se však odborníci neshodnou – nejvíce pesimistické odhady říkají, že je nahlášeno pouhých 5 % případů. Důvodů, proč oběti znásilnění nenahlásí, je celá řada, a to od nedůvěry k OČTŘ, po strach, stud nebo fakt, že pachatele dobře zná. Nenahlášení ovlivňují i mnohé dosud existující mýty, jako že ke znásilnění dochází pouze na odlehlém místě pod rouškou noci a oběti je mladá, atraktivní, lehce opilá a vyzývavě oblečená dívka, která si za to částečně „*může sama*“ a pachatelem je sexuální deviant.

Pachatele můžeme rozdělit do několika skupin, málokdy jsou však motivováni skutečně sexem, mnohým z nich jde spíše o moc nad obětí a sex používají jen jako zbraň. Typický pachatel znásilnění je mladý do 30 let věku, občan ČR, předtím netrestaný a bez duševní poruchy nebo parafilie. Oběťmi jsou hlavně ženy. Pro znásilnění je typické, že může oběť dlouhodobě poznamenat, například formou posttraumatické stresové poruchy. Dalším problémem, kterému oběti čelí, je sekundární viktimizace. Aby se oběť zařadila zpátky do normálního života, pokud možno bez následků, je nezbytně nutné, aby k ní bylo přistupováno citlivě a s pochopením jak ze strany profesionálů, tak od jejího okolí.

Třetí kapitola byla zaměřena na kriminalistickou charakteristiku znásilnění, konkrétně pak na typické způsoby spáchání tohoto trestného činu. Pro znásilnění spáchané mezi dospělými je

typické, že mezi pachatelem a obětí existuje předchozí vztah, v praxi je takovýchto případů většina. U takovýchto kauz je někdy přítomný souběh týrání osoby ve společné domácnosti (§ 199 TZ). K dalším způsobům znásilnění mezi dospělými patří ty, kdy je mezi pachatelem a obětí jen povrchní známost, a kdy si pachatel oběť vybral náhodně. Ke znásilnění dochází i mezi dospívající mládeží, poslední skupinou jsou znásilnění páchané na mládeži. Text kapitoly jsem doplňovala souvisejícími případy z praxe, na které jsem narazila při studiu spisů.

Z policejních statistik vyplývá, že počet nahlášených znásilnění se za poslední desetiletí moc nemění, jedná se o 600 až 700 případů za rok, stejně tak podíl objasněných případů zůstává stejný, a to okolo 76 %. V Jihočeském kraji se počet oznámených znásilnění pohybuje mezi 30 až 40 případy ročně, objasněnost je stále poměrně vysoká, a to okolo 80 %.

Čtvrtá kapitola se zabývala samotnou metodikou vyšetřování. Typickými stopami jsou stopy ve vědomí, kvůli pozdnímu oznámení jsou někdy jedinými stopami, které mají vyšetřovatelé k dispozici. Pro znásilnění jsou důležité i stopy biologické, které mohou sloužit k identifikaci DNA pachatele. Podstatné jsou i stopy působení. Typickými vyšetřujícími situacemi jsou: zjištěné okolnosti nasvědčují, že se skutek stal a víme, kdo je pachatel; zjištěné okolnosti nasvědčují, že se skutek stal, ale nevíme, kdo je pachatel; zjištěné okolnosti nenasvědčují, že se skutek stal, a zároveň víme, kdo je údajným pachatelem.

U předmětu vyšetřování znásilnění zjišťujeme detaily o oběti i pachateli, zajímá nás, jestli je mezi nimi dlouhodobý vztah, dále pak k jakým sexuálním praktikám došlo, druh a intenzita použitého násilí, případně jestli oběť po činu vyhledala lékařské ošetření. Došlo-li k pozdnímu oznámení, zajímá nás důvod proč. Podněty k vyšetřování znásilnění přichází většinou od poškozených. Specifikum těchto podnětů je, že mohou přicházet se zpožděním, což komplikuje vyšetřování, jelikož vlivem času dochází ke znehodnocování stop a oslabení paměti. Některá oznámení mohou být falešná.

Mezi počáteční úkony patří výslech oznamovatele, ohledání místa činu, prohlídka těla oběti (případně pachatele) a pátrání po pachateli. Oznamovatelem je většinou sám poškozený. V těchto případech je nezbytně nutné postupovat s dostatečnou empatií, aby se zabránilo sekundární viktimizaci. Je vhodné, aby vyslychající byl stejného pohlaví, jako poškozený. Při výslechu nezletilého musí být využita speciální výslechová místnost. K ohledání místa činu je nutné přistoupit co nejdříve, aby nedošlo ke znehodnocení stop vlivem prostředí. Vhodnou inspirací pro postup při prohlídce těla oběti je dle mého názoru smlouva, kterou uzavřela Policie ČR s Ústavem pro péči o matku a dítě, která obsahuje detailní instrukce pro policisty i zdravotníky, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci. Při prohlídce těla oběti nesmí být zapomínáno na zajištění

oblečení oběti, pro tyto případy jsem navrhovala, aby policejní stanice byly vybaveny pár kusy erárního oblečení.

Nejčastějšími následnými úkony jsou výslech obviněného, opakovaný výslech poškozeného, rekonstrukce a expertizy. Můžeme se setkat i s prověrkou výpovědi na místě, vyšetřovacím experimentem nebo rekonstrukcí. Naopak zcela nevhodná je pro vyšetřování znásilnění konfrontace.

Co se prevence týče, věřím, že účinným prostředkem by byla sexuální výchova, která by se učila již na základních školách. Domnívám se, že v této oblasti je značný prostor pro zlepšení, jelikož výzkumy ukazují, že toto téma bývá školami spíše opomíjeno, ačkoli by se mu sami studenti chtěli věnovat více.

Závěrečnou část práce tvořil empirický výzkum provedený díky spolupráci s Obvodním oddělením Policie ČR a Okresním státním zastupitelstvím v Táboře. Pro výzkum jsem si vytyčila tři hypotézy. První se týkala doby oznámení, soudila jsem, že většina znásilnění je oznámena brzy po činu, maximálně do týdne od spáchání, a pozdní oznámení jsou spíše výjimkou. Tato hypotéza se potvrdila. Potvrzena byla i má druhá hypotéza týkající se vztahu mezi pachatelem a obětí, kdy jsem se domnívala, že znásilňuje blízký člověk. Pokud se oběť s pachatelem znala, jednalo se téměř v polovině případů o partnera, ve zbylých případech šlo o příbuzné či kamarády.

Má třetí hypotéza se vztahovala na falešná obvinění. Zde jsem soudila, že se k nim nedochází příliš často a pokud ano, údajná oběť se tímto způsobem snaží získat pozornost či zajistit úspěch ve sporech o svěření dítěte do péče. Tato hypotéza byla potvrzena pouze částečně. Z výzkumu vyplynulo, že se nejedná o příliš častý problém a osoby, které si znásilnění vymyslí, se takto skutečně snaží získat pozornost. Nicméně jsem nenarazila na žádný případ, kdy by byla motivem výhra u opatrovnického soudu.

Kromě těchto hypotéz jsem z analýzy spisů získala i mnohé další poznatky, některé se shodovaly s informacemi z teorie, některé závěry mě naopak překvapily. Shodoval se například profil typického pachatele i oběti. Shoda panovala i na způsobu spáchání, tedy že ke znásilnění dojde v interiéru mezi osobami, které se dobře znají. Překvapilo mě ale, že jednání téměř vždy naplňovalo kvalifikovanou skutkovou podstatu a nikoli pouze základní. Také jsem nečekala, že oběť většinou neutrpěla značnou fyzickou újmu, spíše šlo o oděrky a modřiny. Dále pro mě bylo překvapivé, že jen velmi malé části obětí byla diagnostikována psychická újma. Výzkum bohužel také ukázal, že i nadále dochází při vyšetřování k sekundární viktimizaci.

Znásilnění je samo o sobě velmi zraňující trestný čin, který navíc doprovází mnohé kontroverze a hluboko zakořeněné mýty. Problematice nepomáhá ani neinformovanost nebo

nedostatek empatie laiků i profesionálů. Ke zlepšení situace by podle mého názoru napomohla hlavně osvěta, edukace od školního věku a důraz na citlivý přístup k obětem. Hnutí MeToo podle mého ukázalo, že společnost i doba jsou připraveny na nelehké konverzace ohledně sexuálního násilí, a že znásilnění není vinou oběti, ale pachatele.

Seznam zkratk

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

ÚPMD – Ústav pro péči o matku a dítě

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PP – Policejní prezidium

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

- BARLOW, H.D. *Introduction to Criminology*. 7. vyd. New York: HarperCollinsCollegePublishers, 1996. ISBN 06-735-2421-3.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sexuální prevenci, 2015. ISBN 978-80-73338-153-0.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka a Karel NETÍK. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti (psychologické a kriminologické aspekty)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. ISBN 978-80-7338-063-2.
- BOURKE, Joanna. *Znásilnění: Dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-1984-2.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Markéta VITOUŠOVÁ. *Pomoc oběti trestného činu znásilnění. Informace pro zdravotnický personál. Diagnóza*. Praha: Promediamotion, 2010(4). ISSN 1801-1349.
- DIANIŠKA, Gustáv a kol. *Kriminológia*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-344-5.
- FREMR, Robert. § 185 Znásilnění. In: DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA a Alexandr SOTOLÁŘ. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl (§1 až 232)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
- GROTH, A. Nicholas. *Men who rape*. New York: Plenum, 1979. ISBN 0-306-40268-8.
- GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie*. Praha: ČAK, 2009(10). ISSN 1210-6348.
- GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. Praha: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9.
- Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018: přehled výstupů ročenky Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z http://www.ok.cz/iksp/docs/iksp2019xii_atk.pdf

- JELÍNEK, Jiří. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. In: Bulletin-advokacie.cz [online]. 30.4.2017 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob?browser=full>
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část*. 7. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.
- JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, o.p.s., 2017. ISBN 978-80-904564-9-5.
- JEŽKOVÁ, Veronika. *Právem proti násilí na ženách: Bilá místa české legislativy*. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-7-1.
- KALIBOVÁ, Klára, ed. *Násilí z nenávisti, rasismus a média: jak nepsat černobíle o barevném světě* [online]. Praha: In IUSTITIA, 2011. [cit. 2021-02-01]. ISBN 978-80-260-0097-6. Dostupné z: <https://www.in-ius.cz/dwn/nzn-rasis-media/in-iustitia-publikace-media.pdf>
- KALOUSKOVÁ, Markéta. *Metodika: Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů*. Praha: odbor obecné kriminality úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, 2013.
- KONRÁD, Zdeněk a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-39-8.
- KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří ŠTRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0.
- KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008. ISBN 978-80-7345-161-5.
- LEVY, Roe a Martin MATTSSON. *The Effects of Social Movements: Evidence from #MeToo* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3496903
- METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-87713-08-2.
- MUSIL, Jan a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1998. ISBN 80-85981-00-9.
- MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-362-0.

- NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2003. ISBN 80-7251-141-6.
- PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozš. a akt. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2618-2.
- Persefona o.s. Stop znásilnění: *Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice*. Persefona.cz [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://www.persefona.cz/source/pdf/analyza_Stop_znasilneni.pdf
- PTÁČEK, Radek, Ludmila ČÍRTKOVÁ a Ilja ŽUKOV. *Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti*. Psychiatrie pro praxi. Olomouc: Solen, 2009, 10(6). ISSN 1803-5272.
- SEDLÁČEK, Lukáš. *Dilema věř, nebo pochybuji: Problematika vzdělání policistů a policistek v oblasti práce s obětmi znásilnění*. In: CIPROVÁ, Kristýna (ed). *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění*. Praha: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-359-4.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-795-8.
- WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování české populace*. Urologie pro praxi. Olomouc: Solen, 2009, 10(3). ISSN 1213-1768.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

- Aplikace jaktrestame.cz. Jaktrestame.cz [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here
- *Brněnská policie: Polovina žen si znásilnění vymyslí*. In: *aktualne.cz* [online]. 22.8.2008 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/brnenska-policie-polovina-zen-si-znasilneni-vymysli/r~i:article:614520/>
- DRÁPAL, Jakub. *Jak často jsou za znásilnění odsuzováni cizinci v České republice?* Jiné právo [online]. 20.6.2019 19:38 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://jinepravo.blogspot.com/2019/06/jak-casto-jsou-za-znasilneni-odsuzovani.html?m=1>

- HAVLÍKOVÁ, Magdalena. Co jste měla na sobě? Výstava ukazuje oblečení obětí znásilnění. In: *idnes.cz* [online]. 17.1.2018 15:38. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy-sex/vystava-je-to-moje-vina-obleceni-obeti-znasilneni.A180117_110803_spolecnost_haa
- Když to nechce, tak to nechce. *Konsent.cz* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://konsent.cz/kdyztonechce/>
- Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů. In: *Amnesty.cz* [online]. 23.9.2015 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>
- Persefona, o.s. *Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z http://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf
- Policie ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2011-2020* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- Prevence. *bkb.cz. Mýty o znásilnění* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni/>
- Sexuální násilí. *Persefona.cz. Mýty a fakta* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <http://www.persefona.cz/myty-a-realita-sexualni-nasili>
- Sněmovní tisk 201. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=201>
- ŠTĚTÍNSKÁ, Soňa. Speciální výslechové místnosti. In: *Policie.cz* [online]. 5.8.2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>
- ZAVADILOVÁ, Jana. *Okolnosti intimity s Guru Járou jen pro vybrané uši*. *Zlinskydenik.cz* [online]. 26.11.2019 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <https://zlinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/guru-jara-i-jeho-kolegyne-v-detenci-na-filipinach-prodluzuji-pobyt-za-mrizemi-20191126.html>
- Znásilnění. *Stopznasilneni.cz. Mýty a fakta* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/myty-a-fakta>
- *Zpráva z průzkumu – sexuální výchova na středních školách* [online]. Česká středoškolská unie, 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://stredoskolskaunie.cz/wp->

3 Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, zrušen k 1. 1. 1962
- Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zrušen k 1. 1. 2010
- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Istanbulska_umluva.pdf

4 Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 894/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 2852/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2016, sp. zn. 6 Tdo 675/2016
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1015/2016
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 6 To 36/2018-5851
- Zhodnocení trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, č. Tpjf 158/80 [R 17/1982 Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek]

- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93, [R 43/1994-II Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek]

5 Seznam ostatních zdrojů

- Metodika k postupu Policie České republiky a ÚPMD při vyšetřování oběti znásilnění ze Smlouvy o spolupráci při zajišťování lékařské péče obětem znásilnění na území hlavního města Prahy ze dne 26. února 2013
- Smlouva o spolupráci uzavřená mezi Policií ČR a ÚPMD při zajišťování lékařské péče obětem znásilnění na území hlavního města Prahy ze dne 26. února 2013
- Šest mýtů o znásilnění. In: *Otisky doby* [televizní dokument]. ČT 1, 20.6.2018, 21:40. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11457478106-otisky-doby/218562261020015-sest-mytu-o-znasilneni>

Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá metodikou vyšetřování sexuálních trestných činů, konkrétně pak znásilněním. Cílem práce je popsat specifika metodiky vyšetřování znásilnění, zhodnotit aktuální právní úpravu a případně navrhnout doporučení ke zlepšení situace. Téma je v dnešní době velmi aktuální, jelikož je znásilnění společností věnována velká pozornost. Problémem však zůstávají mýty, které tento trestný čin provázejí a které nadále ovlivňují přístup k obětem tohoto trestného činu.

Pro ucelenější pohled na znásilnění je tato práce rozdělena do pěti kapitol, které zkoumají danou problematiku nejen z hlediska metodiky vyšetřování, ale i dalších příbuzných oborů jako je trestní právo hmotné a kriminologie. Převážná většina práce je teoretická a vychází především z analýzy českých a zahraničních literárních pramenů a právních předpisů, tyto poznatky jsou však doplněny pro lepší představivost o příklady z praxe. Závěrečnou část práce pak tvoří empirický výzkum, který vznikl analýzou soudních a policejních spisů.

Výzkum proběhl na 84 případech znásilnění, které byly nahlášeny v Jihočeském kraji v posledních dvanácti letech. V rámci výzkumu byly stanoveny 3 hypotézy, které byly víceméně potvrzeny. První hypotéza se týkala pozdních oznámení, zde se potvrdilo, že většina znásilnění je oznámena brzy po spáchání, pozdní oznámení jsou tak spíše výjimečná. Druhá hypotéza potvrdila, že mezi obětí a pachatelem bývá ve většině případů předchozí partnerský vztah. Dílčí část šetření se pak zabývala 7 falešnými obviněními. Zde poslední hypotéza potvrdila, že falešná obvinění jsou podávána kvůli touze po pozornosti. Výzkum se taktéž týkal charakteristik pachatelů a obětí, skutkových okolností znásilnění či sekundární viktimizací.

Práce dále poukazuje na vysokou latenci znásilnění a následné nesnadné vyšetřování, kdy musí OČTŘ zvolit vysoce citlivý přístup k oběti, který je nutné vybalancovat s požadavkem dozvědět se všechny podstatné informace.

Navrhovanými řešeními jsou proškolení profesionálů i osvěta a edukace laické veřejnosti z důvodu předcházení sekundární viktimizace. Dále pak třeba úprava institutu zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním nebo větší důraz na zjišťování psychické újmy oběti.

Klíčová slova: znásilnění, metodika, vyšetřování

Methodology for Investigating Sex Crimes (selected issues)

Abstract

This thesis deals with the methodology for sex crimes investigation, specifically rape. The goal of the thesis is to describe the specifics of the rape investigation methodology, evaluate current legislation and, where appropriate, propose recommendations to improve the situation. The theme is very topical nowadays, as there is a lot of attention paid to rape by our society. However, the myths surrounding rape continue to affect the attitude to the victims and remain a problem.

In order to present a more comprehensive view on rape, this thesis is divided into five chapters that examine the issue not only in terms of investigation methodology, but also in other related fields such as criminal law and criminology. The vast majority of the thesis is theoretical and is based primarily on an analysis of Czech and foreign literary sources and legislation, however it is also partly supported by examples from practice for better understanding. The final part of the work is empirical research, based on analysis of judicial and police files.

Research has been conducted on 84 rape cases reported in the South Bohemian Region of Czechia in the past 12 years. The research covered 3 hypotheses that were more or less confirmed. The first hypothesis concerned late reports, here it was confirmed that most rapes are reported soon after the commission, making delayed reports rather exceptional. The second hypothesis confirmed that in most cases there is a prior relationship between the victim and the offender. A sub-part of the research looked at 7 false allegations. Here, the last hypothesis confirmed that false accusations stem from desire for attention. The research also covered characteristics of perpetrators and victims, factual circumstances of rape or secondary victimization.

Furthermore, the work highlights the high latency of rape and the subsequent difficult investigation, with the prosecution, law enforcement and judicial authorities having to adopt a highly sensitive approach to the victim, which must be balanced against the requirement to learn all relevant information.

The proposed solutions are training professionals as well as educating the public in order to prevent secondary victimization. Then, among others, a modification of the concept of withdrawing consent to the criminal prosecution by the aggrieved person, or a more thorough examination of psychological harm to the victim are also proposed.

Key words: Rape, Methodology, Investigation